Om vir inligting te lees

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 1

Om vir inligting te kan lees

AKTIWITEIT 1

Om vir inligting te kan lees

- Bestudeer die koerantberig op die volgende bladsy en beantwoord dan die daaropvolgende vrae.

Bongani op blink koers ná varkhok	
BORRIE LA GRANGEKAAPSTAD .-Drie jaar nadat hy in ’n varkhok na kos gesoek het, is Bongani Magali (13) vandag ’n selfversekerde kind en blink hy uit in sport.Bongani se merkwaardige verhaal het op Paasvrydag 2000 begin toe die 5-jarige Grant Moore sy pa, ’n boer van Philippi, gevra het of die toe 10-jarige seun met wie hy naby die varkhok	"In al die plaaslike kompe-tisies waaraan Bongani tot dusver deelgeneem het, het hy nog net twee keer derde gekom en die res almal gewen," het Moore trots gesê oor sy skitterende prestasies.Moore en ’n vriendin het kort na sy aankoms by die gesin besluit hy moet weer skoolgaan."Ons het hom by al die skole in die

gespeel het, die naweek by die gesin kon oorbly.Volgens Bongani het hy vroeër by sy ma op Philippi gewoon en soms saam met haar na een van die Moores se varkwagters gegaan om kos te vra."Ek het een oggend wakker geword en toe was sy net weg," vertel Bongani. "Ek het na die man by die varkhok gegaan en hom gevra of sy al by hom was. Hy het voorgestel dat ek daar by die hokke vir haar wag. Sy het nooit gekom nie."Tot vandag toe het hy nie weer sy ma gesien nie. "Bongani het by ons ingetrek en sedertdien woon hy hier as deel van die gesin," het Grant se ma, me. Linda Moore, gesê.Hy is ’n "ouboet" vir Moore se vyf ander kinders.Kort na sy aankoms op die plaas het Bongani een van die staljongens daar gevra of hy op een van die perde by die Moores se ryskool mag ry.Dit was nie lank voordat dit geblyk het dat hy ’n begaafde ruiter is nie. Vandag is hy ’n uitmuntende ruiter wat met vele skoutrofeë spog.	omgewing probeer inskryf, maar nie een wou hom aanvaar nie. Die Laerskool Groote Schuur was toe ál skool wat ons wou help om Bongani weer op die skoolbanke te kry," het Moore gesê.Dit is daar dat hy binne enkele maande gewys het dat hy boonop ’n kranige rugbyspeler, swemmer en hoogspringer is.Dié gr. 6-leerling is kort daarna gekies om aan die Wes-Kaapse provinsiale laerskoolrugbyproewe deel te neem, waarna hy gekeur is vir die WP-span wat aan die Cravenweek deelgeneem het.Die springbokvleuel Breyton Paulse is Bongani se held en plakkate van hom is oral teen sy mure opgeplak.Sy skoolhoof, mnr. Anton Meyer, het gesê Bongani is ’n gebore leier en sy skoolmaats is gaande oor hom."Sy sporttalent sal hom nog ver bring as hy aanhou om die geleenthede wat hy kry, aan te gryp soos wat hy nou doen."*Uit:* Die Burger

- Beantwoord die volgende vrae deur die korrekte antwoord in die oop spasie te skryf.

1. Bongani is … jaar oud.

- Veertien
- Vyftien
- Dertien
- Twaalf

2. Bongani het drie jaar gelede … in die varkhok gesoek.

- sy troeteldiere
- sy familie
- Iets om te eet
- ’n plek om te woon

3. Sy verhaal het … begin.

- Paassondag 2000
- Paassondag 2002
- Paasvrydag 2002
- Paasvrydag 2000

4. Grant Moore se pa was ’n…

- slagter
- boer
- medikus
- tegnikus

5. Bongani het vroeër by sy ma op…gebly.

- Khayelitsha
- Kruispad
- Gugulethu
- Phillipi

6. Nadat Bongani se ma verdwyn het, het hy…

- by die Moore-gesin ingetrek.
- by die varkhokke geslaap.
- in die veld gewoon.

- sy pa gaan soek.

7. Saam met Bongani in die huis, het die Moores … kinders om te versorg.

- vyf
- ses
- sewe
- tien

8. Kort na Bongani se aankoms op die plaas, het hy…

- by die kinders gaan speel.
- by die varkwagters gaan kos vra.
- gevra of hy op een van die perde mag ry.
- voëls met ’n kettie geskiet.

9. Watter woord pas nie? Die woord “begaafde” kan met een van die volgende woorde vervang word sonder om die betekenis te verander.

- uitmuntende
- uitstekende
- talentvolle
- patetiese

10. Kies die korrekte antwoord. Bongani het as perderuiter so uitstekend gevaar dat hy al die plaaslike kompetisies waaraan hy deelgeneem het, gewen het, behalwe die…

- drie waarin hy tweede plek behaal het.
- twee waarin hy derde plek behaal het.
- paar keer wat dit gereën het.
- enkele kere wat hy siek was.

11. Die skool wat Bongani aanvaar het, was…

- Laerskool Jan van Riebeeck
- Hoërskool Groote Schuur
- Laerskool Groote Schuur

- Hoërskool Phillipi

12. Watter antwoord pas nie? Bongani is ook ’n goeie …

- swemmer
- krieketspeler
- rugbyspeler
- hoogspringer

13. Bongani is gekies om aan die Cravenweek deel te neem omdat hy in … uitgeblink het.

- swem
- atletiek
- perdry
- rugby

14. Breyten Paulse is Bongani se…

- maat
- held
- afrigter
- skoolhoof

15. Watter een van die volgende stellings is nie waar nie. Die skoolhoof sê dat Bongani…

- ’n gebore leier is.
- se skoolmaats baie lief vir hom is.
- se ma sy ondergang gaan beteken.
- nog baie in sport gaan uitblink.

	LU 3.4			

Assessering

LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit word bewys as die leerder:
3.4 begrip toon van ’n wye verskeidenheid informatiewe tekste:
3.7 evalueer tegnieke wat in visuele, geskrewe en multimedia-tekste gebruik word om ‘n spesifieke effek te bereik:

Memorandum

AKTIWITEIT 1

1. dertien

2. iets om te eet

3. Paasvrydag 2000

4. boer

5. Phillipi

6. by die Moore-gesin ingetrek

7. ses

8. gevra of hy op een van die perde mag ry

9. Patetiese

10. twee, waarin hy derde plek behaal het.

11. Laerskool Groote Schuur

12. krieketspeler

13. rugby

14. held

15. se ma sy ondergang gaan beteken

Verskillende taalvorme en strukture om te kommunikeer

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 2

Om verskillende taalvorme en sinstrukture te gebruik om te kommunikeer

AKTIWITEIT 1

Om verskillende taalvorme en sinstrukture te kan gebruik om te kommunikeer, en om bekende woorde korrek te kan spel.

- Die volgende vrae het betrekking op die leesstukke getiteld *Raar maar waar*.

RAAR MAAR WAAR - *Uit***Huisgenoot**, 21 November 2002	
’n Kanadese man wat verkeerdelik onskuldig bevind is aan poging tot moord toe die voorman van die jurie gehoes het toe hy die bevinding lees, is weer verhoor. Die regter het gedink die voorman sê “onskuldig” en het vir Howard Burke gesê hy kan	’n Huisbaas in Japan is in hegtenis geneem toe hy sy eie huis probeer afbrand het om ’n pensioentrekker uit te dryf. Die polisie is ontbied nadat inwoners gesien het Jasoeo Okoemoera gooi petrol om sy eiendom uit. Hy word daarvan aangekla dat hy die huis wou afbrand omdat die 66-jarige man aan wie hy dit verhuur het,

maar gaan. Maar Burke is dieselfde dag weer in hegtenis geneem nadat die jurielede vir hofbeamptes gesê het hulle het hom skuldig bevind. Die bevinding is vyf dae later verander en die 42-jarige Burke dien nou tronkstraf van twaalf jaar uit. [**1**]Gaan spoeg buite'n Chinese man wat op sy eerste vlug was, het die vliegtuig se deur probeer oopmaak omdat hy wou spoeg. Die kajuitbemanning het hom kort nadat die vliegtuig opgestyg het, betrap dat hy probeer om die nooddeur oop te maak. Hy het toe al die binneste deksel verwyder en 'n passasier moes hom keer om die deur oop te maak. Volgens berugte het hy gesê hy wil spoeg. Hy is in hegtenis geneem toe die vliegtuig in Shanghai land. [**2**]

agterstallig met die huur was. Die huurder skuld Okoemoera sowat R15 000. [**3**]Agt mense tussen die ouderdomme van 17 en 21 is in Iowa Amerika, in hegtenis geneem nadat hulle begin drink het by 'n klas vir mense wat gevonnis is weens dronkbestuur. Die polisie sê daar was 'n yslike "dronkpartytjie" by die motel waar die kursus gehou is. Die groep het in een kamer vergader en twee bottels wodka by hulle gehad. [**4**]'n Noorweegse man het teruggegaan na 'n winkel waar hy as kind lekkers gesteel het en die eienaar R180 gegee om sy gewete te sus. Die twintigjarige man sê hy het die lekkers in Hjalmar Hansen se winkel gesteel toe hy veertien was. Hy het met 'n koevert vol geld opgedaag en dit vir Hjalmar gegee – wat nooit eens van die diefstal geweet het nie. [**5**]

'n Man van Connecticut het skeerroom gebruik om hom te vermom tydens 'n mislukte rooftog op 'n winkel. Toe drup die room van sy gesig. Mickey Lyman (44) het later skuld beken op aanklag van onder meer aanranding. Hy het die winkel gewapen en

Sonder sleutels'n Gewapende Italiaanse rower is gevang toe hy na die misdaadtoneel teruggekeer het om sy motorsleutels te soek. Hy het met sowat R45 000 weggekom nadat hy 'n poskantoor in die noorde van Italië beroof het – maar toe sy motorsleutels in die kasregister vergeet. Hy is gevang

met die skeerroom aan sy gesig binnegekom. [**6**]	toe hy teruggaan om dit te gaan haal. [**7**]

1. Skryf die meervoudsvorme neer van:

1.1 man (leesstuk 1)

1.2 moord (leesstuk 1)

1.3 regter (leesstuk 1)

1.4 dag (leesstuk 1)

1.5 jaar (leesstuk 1)

1.6 aanklag (leesstuk 6)

1.7 gesig (leesstuk 6)

1.8 rower (leesstuk 6)

2. Gee die verkleinwoord van elk van die volgende:

2.1 vliegtuig (leesstuk 2)

2.2 nooddeur (leesstuk 2)

2.3 winkel (leesstuk 5)

2.4 geld (leesstuk 5)

2.5 motorsleutels (leesstuk 7)

3. Skryf die enkelvoud van:

3.1 hofbeamptes (leesstuk1)

3.2 jurielede (leesstuk 1)

3.3 lekkers (leesstuk 5)

4. Skryf die volgende in woorde:

4.1 42

4.2 21

4.3 44

4.4 66

4.5 R15 000

4.6 R180

4.7 R45 000

5. Van watter lande is die persone in leesstuk 1, 2, 5 en 7 onderskeidelik?

6. Wat noem ’n mens mense wat van Japan en Amerika kom?

7. Voorsien elke keer die volgende sinne van die gepaste voorsetsel. Jy kan van die leesstukke gebruik maak.

7.1 Die Kanadees is skuldig bevind .... ’n aanklag van ’n poging .... moord.

7.2 Hy is weke later .... hegtenis geneem.

7.3 Hy dien tans sy tronkstraf ....

7.4 .... berigte is die man glo onskuldig!

7.5 Hy het egter .... vyf maande in die gevangenis skuld beken .... al die aanklagte.

8. Skryf die eerste twee sinne van leesstuk 2 oor in die hede (asof dit nou gebeur).

9. Skryf elke keer die korrekte vorm van die woord tussen hakies. Skryf die sin oor.

9.1 Die bende het verskriklik baie (wapen) in hul besit gehad.

9.2 Die polisie het die misdadiger (wapen).

9.3 ’n (Wapen) rower het die bank binnegestorm.

9.4 Die seuntjie het ’n klein speelgoed (wapen) in die tuin gebêre.

9.5 Al die soldate is voor die geveg (wapen).

	LU 6.2			

10. Beantwoord die volgende leidrade. Al die woorde kom uit die leesstukke.

Leidrade:

AF:

1. Die uitspraak/beslissing van die regter, word die .... genoem.

2. Die plek waar die misdaad plaasgevind het, staan as die .... bekend.

3. Vul die ontbrekende woord in: Die man van Connecticut wou homself met skeerroom vermom vir die .... wat hy beplan het.

4. Hoeveel mense is in Iowa weens drankmisbruik in hegtenis geneem?

5. Wat noem ons die gebou waar verskillende possake gedoen word?

6. ’n Groep mense/studente wat ’n kursus bywoon.

DWARS:

1. Hoe oud was die persoon van Noorweë toe hy lekkers gesteel het?

2. Herberg langs die groot pad waar motoriste kan oornag.

7. Dit word deur mense gebruik wanneer hulle skeer.

8. Die deur wat mense in die vliegtuig in tye van nood kan oopmaak, staan bekend as die .... deur.

9. Sterk drank in Rusland gemaak van gars en aartappels.

10. Brandstof

11. Die mense sorg vir openbare veiligheid.

12. Iemand wat bevoeg is om regsuitsprake te lewer.

13. In hierdie plek het mense wat reeds vir dronkbestuur gevonnis is, begin drink.

14. Kamer aan boord van ’n skip of vliegtuig waar bemanning gewoonlik sit.

15. ’n Chinese man wat op sy eerste vlug was, wou die deur oopmaak, omdat hy wou ....

- BESTUDEER DIE DERDE [3] LEESSTUK - uit Huisgenoot 21 November 2002.

- Let daarop dat woorde soos **man** en **huis** nie weer verder in betekenisvolle eenhede verdeel kan word nie. Sulke woorde staan as **simplekse** (ongelede woorde) bekend. Nog sulke voorbeelde is:

moord, drink, motel, petrol, ens. (uit die ander leesstuk). Kan jy aan nog ’n paar dink?

- Jy moet onthou dat dié woorde ook as die **stam** of **basis** bekend staan.
- Sodra ’n mens pre- en postmorfeme byvoeg, word **komplekse** gevorm. (voorbeelde: manlik, beman, mans, mannetjie, huislik, verhuis, verhuising, huise, huisie, ens.)
- DIE DEELTJIES (voor en agter) WAT NOU BY DIE STAMME GEVOEG WORD, STAAN AS **MORFEME** BEKEND.

- ONS ONDERSKEI TUSSEN PRE- EN POSTMORFEME.

PREMORFEEM (VOORVOEGSEL, PREFIKS) – dit staan voor die stamDit is ’n morfeem sonder selfstandige betekenis.Dit word voor aan die stam geheg.Die premorfeem het slegs betekenis binne die konteks van die woord.

POSTMORFEEM (AGTERVOEGSEL, SUFFIKS)Dit is ’n morfeem sonder selfstandige betekenis.Dit word agter aan die stam geheg. Die postmorfeem het slegs betekenis binne die konteks van die woord.

Voorbeelde:manlik man (stam) + lik (postmorfeem)*beman* premorfeem (be-) + man (stam)*mans* man(stam) + s (postmorfeem)*mannetjie* man(stam) + (n)etjie (postmorfeem)*huislik* huis(stam) + lik (postmorfeem)*verhuis* ver(premorfeem) + huis(stam)*verhuising* ver(premorfeem) + huis(stam) + ing(postmorfeem)*huisie* huis(stam)+ ie (postmorfeem)*huise* huis(stam) + e (postmorfeem)

SAMESTELLING (KOMPOSITUM)

- Dit behels die samevoeging van twee of meer stamme.
- Die enkelvoudsvorm van die eerste woord word gewoonlik gebruik.
- Soms word daar van ’n verbindingsklank gebruik gemaak.

Voorbeelde: huis+baas = huisbaas (leesstuk 3)pensioen+trekker = pensioentrekker (leesstuk 3)

VERBINDINGSKLANK

- Dit tree as verbindingskomponent tussen die stamme van 'n samestelling op.
- Dit het geen betekenis of morfologiese waarde nie.
- Dit vergemaklik die uitspraak van die samestelling.

Soms word verbindingsklanke / verbindingskomponent tussen die twee stamme gebruik.

AKTIWITEIT 2

Om bekende woorde korrek te kan spel en om taalvorme en sinstrukture te kan gebruik.

- DIE VOLGENDE VRAE HET BETREKKING OP DIE LEESSTUK *RAAR MAAR WAAR*. Hou dit wat julle vroeër geleer het, in gedagte wanneer julle die volgende vrae beantwoord.

1. Skryf die basisvorm/stam neer van elk van die volgende woorde:

1.1 verkeerdelik (leesstuk1)

1.2 onskuldig (leesstuk 1)

1.3 inwoners (leesstuk1)

1.4 afbrand (leesstuk 1)

1.5 Italiaanse (leesstuk 1)

1.6 huurder (leesstuk 1)

2. Bestudeer die leesstukke en skryf vyf **samestellings** neer.

	LU 6.1			

AKTIWITEIT 3

Om vir inligting te kan lees.

- **Lees die meegaande leesstuk wat in** *Die Burger* **verskyn het en beantwoord die vrae wat daarop volg:**

Ongewone reisigers op motor se agtersitplek begroet polisie	
JAN TALJAARDGEORGE. - Daar sit hulle toe op die ag-terste sitplek toe die polisie op hulle afkom: drie groot mans en drie uitgegroeide, wollerige skape, kiertsregop en styf teen mekaar. Daarby nog drie skape in die kattebak van die Peugeot 404 en ’n (mens)bestuurder en passasier voor.En toe die polisie later by die man agter die wiel wou weet waarom hy ses skape in die kar gehad het, was die flink antwoord glo dat daar nie plek vir nog was nie.Inspp. Henry Claassen en Kelvin Heyns van die polisie se honde-eenheid op George kon hul oë skaars glo toe hulle	gestaan het, was die eerste ding wat die polisiemanne laat onraad vermoed het. Dit was egter eers toe hulle nader ry dat hulle die skape op die agtersitplek gewaar. Die diere was springlewendig, maar hul pootjies was netjies voor hulle vasgemaak en hulle het op hul hamme langs hul reisgenote gesit. By nader ondersoek het dit geblyk dat daar nog drie skape in die effens meer ongemaklike ruimte in die kattebak was. Die skape is na bewering vroeër die nag op ’n plaas in die omgewing gesteel.Een van die menslike passasiers het intussen laat spaander. Teen gisteraand was hy nog steeds op vrye voete.Die ander vier manne, onder wie die

die motor Sondagoggend omstreeks vieruur in Sandkraalweg, Thembalethu, van die pad trek en die ongewone groep insittendes hulle begroet het.Die feit dat die kattebak so effens oop-	bestuurder, is in hegtenis geneem op ’n klag van veediefstal. Die saak word deur insp. Geelslang Swart van die polisie se spesiale veediefstalspan in die Kaap ondersoek.*Uit:* Die Burger

1. Wie is die “hulle” waarvan daar in die eerste sin gepraat word?

2. Hoeveel skape het die polisie in die motor gevind?

3. Waarom, dink jy, word *mens* tussen hakies geplaas?

4. Verduidelik in jou eie woorde waarom die tweede paragraaf van die leesstuk baie snaaks is.

5. Waarvoor staan die afkorting, inspp.? (paragraaf 3)

6. Haal drie opeenvolgende woorde aan wat die dag en tyd aandui waarop die polisie die motor voorgekeer het.

7. Watter woord in paragraaf 3 sê vir die leser dat daar nie gewone insittendes in die motor was nie? Haal slegs die woord aan.

8. Wat het die polisie agterdogtig gemaak?

9. Watter woord in die leesstuk verwys na iets wat baie lewendig is?

10. Haal twee opeenvolgende woorde aan wat vir die leser sê dat die feite nie noodwendig bewys kan word nie.

11. Bespreek moontlike redes waarom die inspekteur se naam “Geelslang Swart” is.

	LU 3.4			

Assessering

LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit word bewys as die leerder:
3.4 begrip toon van ’n wye verskeidenheid informatiewe tekste:
3.7 evalueer tegnieke wat in visuele, geskrewe en multimedia-tekste gebruik word om ‘n spesifieke effek te bereik:
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
6.2 met sinne werk:

6.3 werk met tekste:

Memorandum

AKTIWITEIT 1

1.1 mans/manne

1.2 moorde

1.3 regters

1.4 dae

1.5 jare

1.6 aanklagte

1.7 gesigte

1.8 rowers

2.1 vliegtuigie

2.2 nooddeurtjie

2.3 winkeltjie

2.4 geldjie

2.5 motorsleuteltjies

3.1 hofbeampte

3.2 jurielid

3.3 lekker

4.1 twee-en-veertig of twee en veertig

4.2 een-en-twintig of een en twintig

4.3 vier-en-veertig of vier en veertig

4.4 ses-en-setig of ses en sestig

4.5 vyftienduisend rand

4.6 eenhonderd en tagtig duisend rand

4.7 vyf-en-veertig duisend rand

5 paragraaf 1-Kanadaparagraaf 2-ChinaParagraaf 5-NoorweëParagraaf 7-Italië

6 Japanner/Japanees en Amerikaner

7.1 op, tot

7.2 in

7.3 uit

7.4 volgens

7.5 na, op

8. 'n Chinese man wat op sy eerste vlug is, probeer die deur oopmaak omdat hy wil spoeg.Die kajuitbemanning betrap hom dat hy probeer om die nooddeur oop te maak, kort nadat die vliegtuig opgestyg het. (Aanvaar ook ander moontlikhede.)

9.1 wapens

9.2 ontwapen

9.3 gewapende

9.4 wapentjie

9.5 bewapen

1. Antwoorde:

AF:

1. Die uitspraak/beslissing van die regter, word die *vonnis*.genoem.

2. Die plek waar die misdaad plaasgevind het, staan as die *misdaadtoneel* bekend.

3. Vul die ontbrekende woord in. Die man van Connecticut wou homself met skeerroom vermom vir die *rooftog* wat hy beplan het.

4. Hoeveel mense is in Iowa weens drankmisbruik in hegtenis geneem. *Agt*

5. Wat noem ons die gebou waar verskillende possake gedoen word. *Poskantoor*

6. ’n Groep mense/studente wat ’n kursus bywoon. *Klas*

DWARS:

1. Hoe oud was die persoon van Noorweë toe hy lekkers gesteel het? *Veertien*

2. Herberg langs die groot pad waar motoriste kan oornag. *Motel*

7. Dit word deur mense gebruik wanneer hulle skeer. *Skeerroom*

8. Die deur wat mense in die vliegtuig in tye van nood kan oopmaak, staan bekend as die *nood* deur.

9. Sterk drank in Rusland gemaak van gars en aartappels. *Vodka*

10. Brandstof. *Petrol*

11. Die mense sorg vir openbare veiligheid. *Polisie*

12. Iemand wat bevoeg is om regsuitsprake te lewer. *Regter*

13. In hierdie plek het mense wat reeds vir dronkbestuur gevonnis is, begin drink. Iowa

14. Kamer aan boord van ’n skip of vliegtuig waar bemanning gewoonlik sit. Kajuit

15. ’n Chinese man wat op sy eerste vlug was, wou die deur oopmaak, omdat hy wou *spoeg*.

	• Premorfeem	• Stam	• Postmorfeem
1.1		Verkeerd	(e)lik
1.2	on	Skuld	Ig
1.3	in	woon	er+s
1.4	af	Brand	
1.5		Italië	-aan(se)
1.6		Huur	der

2 huisbaaspensioentrekkermotorsleutelskasregistermisdaadtoneel

Om mediatekste krities te ontleed

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 3

OM mediatekste krities te ontleed

AKTIWITEIT 1

Om vir inligting te kan lees en mediatekste krities te kan ontleed.

- Lees die onderstaande grappie en beantwoord dan die vrae wat daarop volg:

Hier kom Koos

Koos werk as kondukteur op die hooflyntrein. ’n Passasier klim in Johannesburg op en vra Koos om seker te maak hy klim op De Aar af. “Ek slaap verskriklik vas,” verduidelik die passasier, “en boonop gaan ek en my vrinne vanaand lekker op die trein kuier. Ek gee nie om hoe jy dit doen nie, kry my net op De Aar van die trein af.”

Die volgende oggend bevind die passasier hom op Kaapstad-stasie. Hy’s woedend vir Koos en dam hom by.

“Het ek jou nie @#!! gesê jy moet my op %$*!! De Aar van die trein afsit nie?! Wat de duiwel …” en hy vaar uit teenoor Koos.

Toe die man weg is, stap die inspekteur na Koos.

“Liewe aarde,” sê hy, “ek kan nie onthou wanneer laas ek sulke taal uit ’n man se mond gehoor het nie. En jy?”

"Gisteraand," sug Koos, "toe ek sy medepassasier op De Aar van die trein afgesmyt het."

Grappie uit **Huisgenoot** 26 April 2001

1. Haal uit die leesstukkie een woord vir die volgende omskrywings:

1.1 'n Amptenaar wat toesig hou oor die passasiers op die trein.

1.2 Iemand wat per trein, boot of bus reis.

1.3 Iemand wat ondersoeke instel.

2. Watter atmosfeer word deur die gebruik van die woord "vrinne" teweeggebring? Noem nog ander woorde wat min of meer dieselfde betekenis het.

3. Wat kan moontlik met die volgende woorde bedoel word? "Ek en my vrinne gaan vanaand lekker op die trein kuier."

4. Waarom, dink jy, was die passasier "woedend" toe hy hom op Kaapstad-stasie bevind?

5. Om watter moontlike redes woorde sekere woorde as @#!! en %$*!! weergee?

6. Wat word bedoel met "…hy vaar uit"?

7. Vervang die woord "uitgesmyt" met 'n woord wat min of meer dieselfde betekenis het.

8. Verduidelik wat werklik hier gebeur het.

	LU 3.4						LU 3.5			

AKTIWITEIT 2

Om vir inligting te kan lees en mediatekste krities te kan ontleed.

- Die volgende vrae het op die leesstukkie TROMPETTER EN BOEM-BOEM betrekking:
- LEESSTUK: TROMPETTER ….

Trompetter en boem-boem

Praat van ’n groot geraas – dis die swaarste orkes op aarde

Waar kry jy die swaarste orkes op aarde? In Thailand, want daar het hulle een waarin olifante die instrumente bespeel.

Die gewigtige orkes is die breinvrug van Richard Lair, ’n Amerikaner wat hom jare gelede in Thailand gevestig het. Hy is vandag een van die grootste kenners van die Indiese olifant ter wêreld en was al ’n konsultant op die stel van etlike rolprente waarin olifante speel.

Richard het ná ’n geselsie met Dave Soldier, ’n komponis van New York, op die gedagte gekom om ’n orkes van twaalf olifante te stig wat tradisionele Thai-instrumente speel.

Die instrumente is vanselfsprekend heelwat groter as die gewones wat deur mense bespeel word.

Die olifant-orkes het verlede jaar sy eerste CD opgeneem. Die opbrengs word geskenk aan die Lampsang-sentrum vir olifante. Die CD is glo ’n reuse sukses … π

*Uit***Huisgenoot** 26 April 2001

1. Verduidelik in jou eie woorde waarom daar van ’n “gewigtige orkes” gepraat word.

2. Wat word bedoel as daar gepraat word van “breinvrug” van Richard Lair?

3. Hoe weet ons dat Richard Lair ’n bekende olifantkenner is? Noem twee redes.

4. Hoe verskil ’n konsultant van ’n komponis?

5. Watter tipe instrumente speel die olifante?

6. Hoe verskil die instrumente van die gewone instrumente wat mense speel?

7. Waarvoor staan die afkorting CD? Verskaf ook TWEE Afrikaanse woorde wat in die algemene omgangstaal gebruik word.

8. Verduidelik hoe die laaste sin van die leesstukkie op twee verskillende maniere vertolk kan word.

	LU 3.4						LU 3.5			

AKTIWITEIT 3

Om vir ’n sosiale doel te kan skryf.

- Skryf ’n opstel van ongeveer 200 tot 300 woorde oor een van die volgende onderwerpe:

- **Dieremaniere**(Vertel watter snaakse/oulike dinge jou troeteldiere aanvang.)
- **Glo dit as jy wil…**(Vertel 'n storie wat mense na hul asem laat snak. Onthou, die storie moet geloofwaardig wees.)

	LU 4.2			

Assessering

LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit word bewys as die leerder:
3.4 begrip toon van 'n wye verskeidenheid informatiewe tekste:
3.5 ontleed mediatekste krities (soos 'n kort koerantberig):

LU 4 SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingsryke tekste vir ‘n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.
Dit word bewys as die leerder:
4.2 ‘n verskeidenheid feitelike skriftelike en multimodale tekste vir verskeie doeleindes lewer deur waar gepas, visuele beelde en ontwerpe in die volgende te gebruik: boodskappe, verslae oor aktuele sake, advertensies, plakkate, boek- en filmresensies, ooggetuieverslae, koerantberigte, cv’s, persbriewe, aansoekbriewe, dekbriewe, agenda en notule van vergaderings;

Memorandum

AKTIWITEIT 1

1.1 kondukteur

1.2 passasier

1.3 inspekteur

2. gemoedelike atmosfeermaats/vriende/pêlle

3. Hulle gaan partytjie hou.

4. Hy het besef dat hy nie op De Aar afgeklim het nie.

5. Dit is vloekwoorde.

6. Hy is woedend.

7. uitgegooi

8. Koos het 'n ander passasier by die De Aar-stasie afgegooi en nie die een wat daar moes afklim nie.

AKTIWITEIT 2

1. Die woord sinspeel op die gewig van die olifant.

2. Hy het met die briljante plan vorendag gekom.

3. Hy is een van die grootste olifantkenners ter wêreld. Hy is konsultant vir 'n paar rolprente waarin olifante speel.

4. Konsultant – gespesialiseerde persoon wat mense van raad bedien.Komponis-skryf liedjies/musiek.

5. tradisionele Thai-instrumente

6. Die instrumente is heelwat groter as die gewones wat deur mense bespeel word.

7. Compact disk Laserskyf / kompakskyf

8. Die CD is werklik 'n groot sukses. Baie daarvan is verkoop."Reuse" kan ook sinspeel op die grootte van die olifante.

AKTIWITEIT 3

- Opvoeder kan aangehegte assesseringsmatriks gebruik vir die assessering van die opstel.

Om sommige elemente van die digkuns te verstaan

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 4

Om sommige elemente van poësie te verstaan

Aktiwiteit 1:

Om sommige elemente van poësie te verstaan en jou woordeskat uit te brei

[LU 3.2, 6.3]

Lees die onderstaande stuk aandagtig deur en voer die opdragte uit wat daarop volg.

IS JY BANG VIR ‘N SLANG?

Slange is een van die natuur se interessantste diere. Slange is reptiele, want hulle is koudbloedig, net soos akkedisse, krokodille en skilpaaie.Die meeste mense is bang vir slange. As jy skielik op ‘n slang afkom, skrik jy jou gewoonlik boeglam. ‘n Mens se eerste reaksie is dan gewoonlik om te gil en vinnig weg te hardloop. Kenners raai egter aan dat ‘n mens dit nie moet doen nie. ‘n Mens moet glo dadelik doodstil staan (jy moet beslis nie vinnig beweeg nie) en dan moet jy stadig, voetjie vir voetjie agteruitbeweeg, weg van die slang af. Die rede hiervoor is dat ‘n slang sy prooi aanval wanneer die prooi vlug, met ander woorde wanneer die slang ‘n vinnige beweging waarneem. As jy dus vinnig beweeg, sal die slang op die beweging

reageer en jou probeer pik.Dis maar ‘n moeilike sakie, of hoe? Dis beslis nie maklik om in sulke omstandighede kop te hou en stil te staan nie! Maar onthou altyd: Moenie hardloop of jou arms rondswaai nie, al is jy hoe bang.Van ons land se giftigste slange is die gelerige Kaapse kobra of geelslang, die pofadder en die boomslang. Die geelslang is ‘n taamlike lang slang en wanneer hy aggressief is, staan hy regop en maak sy kop bak. Dis sy manier om sy prooi of moontlike aanvaller bang te maak. Die pofadder sis weer om jou te verjaag. Die boomslang, wat besonder giftig is, is gelukkig skaam en vlug sodra hy ‘n mens gewaar. Baie min mense word deur boomslange gepik omdat die boomslang nie sommer sal aanval nie. Die geelslang sal ook eerder vlug as hy kan, maar as hy bedreig voel, is hy baie aggressief. Pofadders lê dikwels doodstil op ‘n warm plek soos op ‘n teerpad of in ‘n voetpaadjie, en roer nie sommer nie. Hulle is goed gekamoefleer en daarom sien ‘n mens hulle nie sommer raak nie. Jy moet altyd baie waaksaam wees as jy byvoorbeeld op ‘n bergpad loop, en goed voor jou voete kyk, sodat jy nie per ongeluk op ‘n adder trap nie.Geelslang-gif val jou senuweestelsel aan, en daarom sê ‘n mens dat dit neurotoksies is. Pofadder-gif is sitotoksies omdat dit ‘n mens se weefsel aantas. Die boomslang se gif is weer hemotoksies, want dit keer dat die bloed stol, en daarom kan dit interne bloeding veroorsaak.Elke dier vervul ‘n spesifieke rol in die natuur en ‘n mens moet nooit iets doodmaak tensy dit absoluut noodsaaklik is nie, anders versteur jy die ekologie. ‘n Mens wil egter instinktief iets doodmaak as jy voel dit bedreig jou (soos ‘n spinnekop of ‘n slang), maar dit is nie goed om dit te doen nie. Bel liewers ‘n slangvanger of ‘n amptenaar van Natuurbewaring as jy bedreig voel, sodat die slang na ‘n geskikte plek geneem kan word. Onthou, slange doen goeie werk deur te keer dat rotte en muise plae word.

As jy meer oor slange wil weet, klik op http://mysite.mweb.co.za/residents/net12980 of op http://www.fishingowl.co.za/snakes.html.

(Aangepas uit Die KleinBurger, 21 April 2003.)

1. Maak ‘n opsomming in jou eie woorde van paragrawe 3, 4 en 5 van bostaande leesstuk. Jou opsomming moet ongeveer 60 woorde lank wees.

2. Kyk goed na die spelling van die volgende woorde en maak seker dat jy sal onthou hoe om hulle te spel:

interessant

moeilik

taamlik

aggressief

paadjie (verkleinwoord van pad)

plae (meervoud van plaag)

sakie (verkleinwoord van saak)

3. Skryf die bostaande woorde in jou woordelys en sorg dat jy weet hoe om elkeen in ‘n sin te gebruik. Vra jou onderwyser as jy nie weet nie.

Aktiwiteit 2:

Om eenvoudige taalvorme en sinstrukture te gebruik om mondelings en skriftelik te kommunikeer en jou woordeskat uit te brei

[LU 6.2, 6.3]

1. Soorte sinne

Onthou jy nog dat daar vier soorte sinne is? Hulle is die stelsin, die vraagsin, die bevelsin en die uitroepsin.

Hier volg vier sinne. Skryf langs elkeen neer watter soort sin dit is.

Is jy bang vir ‘n slang?

‘n Slang is ‘n reptiel.

Staan stil!

Sies, ek gril my dood vir ‘n slang!

2. Leestekens

Voltooi die volgende sinne deur die korrekte woord in te vul. (Jy moet die naam van die korrekte leesteken gee.)

Aan die einde van ‘n vraagsin skryf ‘n mens ‘n

Aan die einde van ‘n uitroepsin en ‘n bevelsin is daar ‘n

Aan die einde van ‘n stelsin kom daar ‘n

3. Woordsoorte

Ons gaan net ‘n paar belangrike woordsoorte probeer onthou en kyk hoe hulle in ‘n sin gebruik word.

3.1 ‘n Selfstandige naamwoord is ‘n woord wat vir iets ‘n naam gee. ‘n Mens kan dit uitken deur te kyk of jy die woorde ‘n of die voor die woord kan gebruik. ‘n Naamwoord het gewoonlik (maar nie altyd nie) ‘n meervoudsvorm of ‘n verkleiningsvorm. Kyk na die voorbeelde wat uit die leesstuk kom:

Elke dier vervul ‘n rol in die natuur.

Die vetgedrukte woorde is selfstandige naamwoorde, want ‘n mens kan sê:

die dier – die diere – die diertjie

‘n rol – rolle – rolletjie

die natuur

(Hulle hoef nie almal meervouds- of verkleiningsvorme te hê nie.)

Onderstreep nou al die selfstandige naamwoorde in die laaste paragraaf van die leesstuk.

3.2 ‘n Byvoeglike naamwoord vertel ons meer van die selfstandige naamwoord. Kyk na hierdie voorbeelde:

‘n Slang is ‘n interessante dier.

Pofadders lê dikwels op ‘n warm teerpad.

‘n Giftige slang kan ‘n mens doodmaak.

Wat sien jy? Die byvoeglike naamwoord staan voor die selfstandige naamwoord wat dit beskryf. Maar dit kan soms ook ná die selfstandige naamwoord staan:

Die slang is koudbloedig.

Geelslange is gevaarlik.

Skryf die korrekte vorm van die byvoeglike naamwoord tussen hakies:

Ek het ‘n (gevaarlik) slang in die veld gesien.

‘n Slang reageer op ‘n (vinnig) beweging.

‘n Swart mamba is ‘n (aggressief) slang.

Die boomslang het in ‘n (hoog) boom opgekrul gelê.

Die (waaksaam) man het mooi gekyk waar hy trap.

3.3 ‘n Werkwoord sê wat gedoen word. ‘n Mens kan toets of ‘n woord in ‘n sin ‘n werkwoord is deur te kyk of dit in ‘n ander TYD geskryf kan word, bv. as dit van die teenwoordige tyd na die verlede tyd kan gaan. Kyk na die voorbeelde:

Die slang lê lekker in die son.

Die seun staan doodstil.

My ma waarsku my om mooi voor my voete te kyk.

Die natuurbewaarder vang ‘n slang.

Die slang eet ‘n rot.

Skryf nou hierdie bostaande sinne oor in die verlede tyd, en begin elke sin soos hieronder aangedui:

Gister

Toe hy die slang sien,

Verlede week toe ek in die veld gaan stap het,

Laasmaand

Gisteraand

Skryf die sinne nou in die toekomende tyd en begin elke sin soos hieronder aangedui:

Môre

As hy ooit ‘n slang sien,

Wanneer ek volgende week in die veld gaan stap,

Volgende week

e) Môre-aand

3.4 ‘n Bywoord vertel ons meer omtrent die werkwoord. Dit sê byvoorbeeld waar, hoe of wanneer iets gedoen word. Kyk na die onderstaande voorbeelde:

Die kinders is daar. (Bywoord van plek, want jy vra: Waar?)

Susan hardloop vinnig. (Bywoord van wyse, want jy vra: Hoe?)

Ek werk nou. (Bywoord van tyd, want jy vra: Wanneer?)

Soms is daar ‘n sin met baie bywoorde in. Kyk na die voorbeeld:

Die pofadder het gister doodstil hier gelê.

‘n Mens skryf die bywoorde altyd in die volgorde: TYD, WYSE, PLEK.

3.5 ‘n Voegwoord word gebruik om sinne te verbind.

Wanneer ‘n mens sinne deur middel van voegwoorde verbind, moet jy baie versigtig wees, want die woordorde moet reg wees.

Kyk na die volgende voorbeelde:

Ek is bang vir slange. Ek sal hulle nie doodmaak nie. (maar)

Ek is bang vir slange, maar ek sal hulle nie doodmaak nie.

Pofadders is goed gekamoefleer. ‘n Mens sien hulle nie sommer raak nie. (daarom)

Pofadders is goed gekamoefleer, daarom sien ‘n mens hulle nie sommer raak nie.

Ek is bang vir slange. Ek sal hulle nie sommer doodmaak nie. (hoewel)

Hoewel ek bang is vir slange, sal ek hulle nie sommer doodmaak nie.

Die voegwoord wat ‘n mens gebruik, bepaal die woordorde. Kyk na die onderstaande tabel en probeer onthou wat ná elke soort voegwoord gebeur. Hierdie is nie al die voegwoorde nie; dis net ‘n paar van dié wat die meeste gebruik word:

A: Die woordorde bly dieselfde.	B: Die tweede werkwoord staan direk ná die voegwoord.	C: Die werkwoord gaan staan aan die einde van die sin.
enmaarwant	dusdaarom	hoewelaangesienomdatdatterwyl
Voorbeeld:Ek staan doodstil, want ek is bang vir die slang.	Voorbeeld:Ek is bang vir die slang, daarom staan ek doodstil.	Voorbeeld:Ek staan doodstil aangesien ek vir die slang bang is.

Verbind nou die volgende sinne met die voegwoorde tussen hakies:

Die mamba is ‘n gevaarlike slang. Dit is baie giftig. (aangesien)

My ma sê. Ek moet mooi kyk. (dat)

‘n Mens moet versigtig wees vir slange. Jy moet hulle nie sommer doodmaak nie. (maar)

Slange is nuttige diere. Hulle vang rotte en muise. (want)

‘n Boomslang is ‘n skaam dier. Hy vlug gewoonlik as hy ‘n mens sien. (dus)

3.6 Skryf enige 10 woorde uit die bostaande werk in jou woordelys en maak weer eens seker dat jy weet hoe om elkeen te spel en in ‘n sin te gebruik.

Assessering

LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit word bewys as die leerder:
3.4 vir inligting lees en inligting opsom;
3.7 evalueer tegnieke wat in visuele, geskrewe en multimedia-tekste gebruik word om ‘n spesifieke effek te bereik:
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
6.2 met sinne werk:
6.3 werk met tekste:

Memorandum

AKTIWITEIT 1

1. Opsomming (belangrikste feite):

Slange is reptiele en hulle is interessante diere.

Mense vrees slange en reageer heftig as hulle ‘n slang teëkom. ‘n Mens moet stilstaan, anders sal die slang aanval.

Geelslang-gif is neurotoksies, pofadder-gif is sitotoksies en boomslang-gif is hipotoksies.

Elke dier vervul ‘n rol in die ekologie en as diere doodgemaak word, versteur dit die ekologie.

2. Spelling word geleer en getoets.

3. Woordeskat. Hier kan u bv. ook vinnig verduidelik/hersien hoe voor- en agtervoegsels funksioneer. Neuro-, sito- en hemo- is voorvoegsels wat verduidelik kan word.

AKTIWITEIT 2

1. Soorte sinne

1.1 vraagsin

1.2 stelsin

1.3 bevelsin

1.4 uitroepsin

2.1 vraagteken

2.2 uitroepteken

2.3 punt

3.

3.1 S.nwe in die laaste paragraaf: dier, natuur, mens (2), ekologie, spinnekop, slang (2), slangvanger, amptenaar, Natuurbewaring (verduidelik dat dit ‘n eienaam is), plek, slange, werk, rotte, muise, plae

3.2 a) gevaarlike

b) vinnige

c) aggressiewe

d) hoë (Verduidelik gebruik van deelteken.)

e) waaksame

3.3 a) Gister het die slang lekker in die son gelê.

b) Toe hy die slang sien, het die seun doodstil gestaan.

c) Verlede week toe ek in die veld gaan stap het, het my ma my gewaarsku om mooi voor my voete te kyk.

d) Laasmaand het die natuurbewaarder ‘n slang gevang.

e) Gisteraand het die slang ‘n rot geëet.

3.4 a) Môre sal die slang lekker in die son lê.

b) As hy ooit ‘n slang sien, sal die seun doodstil staan.

c) Wanneer ek volgende week in die veld gaan stap, sal my ma my waarsku om mooi voor my voete te kyk.

d) Volgende week sal die natuurbewaarder ‘n slang vang.

e) Môre-aand sal die slang ‘n rot eet.

3.5 a) Die mamba is ‘n gevaarlike slang aangesien dit baie giftig is.

b) My ma sê dat ek mooi moet kyk.

c) ‘n Mens moet versigtig wees vir slange, maar jy moet hulle nie sommer doodmaak nie.

d) Slange is nuttige diere want hulle vang rotte en muise.

e) ‘n Boomslang is ‘n skaam dier, dus vlug hy gewoonlik as hy ‘n mens sien.

3.6 Woordeskat

Om te vertaal en te tolk

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 5

OM TE VERTAAL EN TE TOLK

Aktiwiteit 1:

Om te kan vertaal en tolk en om kort, formele praatjies of aanbiedings te gee

[LU 2.1, 2.7]

1. Kies ‘n maat met wie jy kan saamwerk. Elkeen moet nou ‘n kort staaltjie (“storie”) IN SY/HAAR HUISTAAL vertel van hoe hy/sy of iemand wat julle ken vir ‘n slang geskrik het en wat toe gebeur het. Die ander een moet dit dan tolk, met ander woorde, dit moet nou in Afrikaans oorvertel word. Die tolk moet sin vir sin vertaal. Sodra jou maat klaar vertel het en jy as tolk opgetree het, is dit weer jou beurt om jou storie in jou huistaal te vertel. Dit moet kort wees (nie langer as twee minute nie).

2. Berei ‘n kort praatjie voor, met visuele materiaal (m.a.w. prente / foto’s / plakkate / boeke) oor enige reptiel. Onthou dat dit ‘n formele praatjie is. Jy moet goed voorbereid wees en sorg dat jou lyftaal, toon en register reg is en dat jy oogkontak behou met die toehoorders. Hierdie aktiwiteit kan deel wees van jou deurlopende assessering vir graad nege.

3. Hou ‘n kort klasbespreking oor hoe die mens die natuur skade aandoen deur diere soos byvoorbeeld slange dood te maak.

Aktiwiteit 2:

Om inligting te lees en op te som en om begrip te toon vir die gebruik van naslaanwerke

[LU 3.4, 3.8]

1. Vind ‘n naslaanboek of naslaanboeke (soos ‘n ensiklopedie) en soek inligting oor enige interessante dier. Lees die inligting en skryf ‘n kort paragrafie van ongeveer 60 woorde uit die naslaanboek. Jou opsomming moet sover moontlik in jou eie woorde wees. Jy moet aan die einde van jou opsomming ‘n BRONNELYS maak. Jou onderwyser sal verduidelik hoe om die naslaanwerk(e) te gebruik en ook hoe die bronnelys moet lyk.

Skryf jou finale opsomming hier:

Aktiwiteit 3:

Om te kan skryf om inligting oor te dra en om taal en geletterdheid oor die kurrikulum heen te gebruik deur visuele materiaal te gebruik wat die teks aanvul

[LU 4.1, 5.1]

1. Maak ‘n kleurvolle plakkaat oor ‘n reptiel van jou keuse. Daar moet ‘n opskrif en byskrifte wees. Die byskrifte moet hoofsaaklik volsinne wees. Hierdie plakkaat kan deel van jou portefeulje uitmaak en ook vir assessering gebruik word. Dit moet ‘n kreatiewe stuk werk wees, en jy moet onthou dat wat jy op die plakkaat skryf ook baie belangrik is.

Aktiwiteit 4:

Om eenvoudige taalvorme en sinstrukture te gebruik om skriftelik te kommunikeer

[LU 6.2]

Hier volg ‘n paar hersieningsoefeninge oor die ontkennende vorm, die lydende en bedry-wende vorm en direkte en indirekte rede in Afrikaans:

1. Ontkennende vorm

Skryf die volgende sinne oor in die ontkennende vorm:

- Ek het al ‘n kwaai swart mamba gesien.
- Het jy al aan ‘n krokodil geraak?
- Almal weet waar die boomslang is.
- Daar is êrens ‘n natuurbewaarder wat die slang sal kom vang.
- Hardloop vinnig weg!
- Het die molslang al die rot gevang? Nee, die molslang
- Sal die kind ooit gesond word nadat die slang hom gepik het? Nee, die kind

- Is daar iemand wat al aan ‘n luislang geraak het? Nee, daar is
- Is die slang in die huis? Nee, die slang
- Maak asseblief die deur toe! Moet

2. Lydende vorm

Skryf die volgende sinne oor in die lydende vorm:

- Al die kinders het die pofadder raakgesien.
- Wie het hierdie arme slang doodgemaak?
- Die slang het ‘n groot rot gevang.
- Ons sal die natuur altyd bewaar.
- ‘n Mens moet diere nie seermaak nie.

3. Bedrywende vorm

Skryf die volgende sinne oor in die bedrywende vorm:

- Bedreigde diere kan deur ons gered word.
- Die pasiënt word deur die dokter teen slangbyt behandel.
- ‘n Muis word deur my hond gejaag.
- ‘n Klomp vlieë word deur die akkedisse in ons tuin gevang.
- In die verlede is skilpaaie soms deur mense geëet.

4. Direkte en indirekte rede

Skryf die volgende sinne oor in die indirekte rede:

- Errol sê: “My broer het gister amper op ‘n slang getrap.”

- Die onderwyseres belowe: “Julle gaan môre op ‘n uitstappie dieretuin toe.”
- Jolene vra: “Mag ek saamgaan?”
- Jason se ma waarsku: “Julle moenie naby die leeus gaan nie!”
- Die kinders antwoord: “Ons is nie so dom nie!”

TOETS: Leesbegrip

Kyk hoe jy in die onderstaande toets vaar:

Ag Aarde, my dier, dis DIE TOEKOMS …

In ‘n opspraakwekkende dokumentêre reeks kyk wetenskaplikes miljoene jare die toekoms in en sien wilde gediertes wat ‘n mens jou nie in jou wildste drome kan voorstel nie: ‘n vuurvaste krimpvark, ‘n springende slak, of ‘n visvanger-aap …   1. ‘n Span van sestien wetenskaplikes van oor die wêreld heen, elkeen ‘n spesialis op sy gebied, het vyf jaar gelede die opdrag gekry om te gaan “kyk” hoe die aarde miljoene jare in die toekoms sal lyk. 2. Die wetenskaplikes het klimaats- en geologiese veranderinge in die verlede in ag geneem, en toe met ‘n mengsel van wetenskaplike kennis en ‘n goeie dosis verbeelding in die kristalbal gekyk. 3. Die resultaat is ‘n verstommende Britse dokumentêre reeks van dertien episodes met die titel *The Future is Wild*. Die reeks is pas voltooi en word vandeesmaand uitgereik in Bristol, Engeland, op ‘n fees vir feitelike programme oor die natuurlewe.

4. Die mees gevorderde rekenaartegnieke is gebruik om die vreemde wesens lewe te gee. Dit het $7,8 miljoen gekos en die resultaat is soortgelyk aan die reeks *Walking with Dinosaurs*, oor diere van die verre verlede.
5. Die diere in die program lyk so werklik dat dit moeilik is om te glo dat die beelde digitaal op rekenaar geskep is.
6. Die wetenskaplikes stem almal oor een ding saam: dat die mens se bestaan op aarde maar van korte duur gaan wees. Hy gaan waarskynlik oor ‘n paar miljoen jaar uitgesterf wees.

Verwerk uit *Die Huisgenoot*, 3 Oktober 2002

1. Sê of die volgende stelling waar of onwaar is en haal ‘n frase uit paragraaf 1 aan om jou antwoord te bewys:

Die span wetenskaplikes het almal van dieselfde land gekom. (2)

2. Hoe lank het dit die wetenskaplikes geneem om hierdie dokumentêre reeks te maak? (2)

3. Kies die regte antwoord en skryf slegs die letter van jou keuse neer:

‘n **Spesialis** (reël 2) is …

a. iemand met baie kennis.
b. iemand wat baie van iets spesifieks weet.
c. ‘n baie intelligente persoon.
d. ‘n dokter. (1)

4. Kon die wetenskaplikes regtig sien hoe dit in die toekoms sal lyk? Haal ‘n woord uit die eerste paragraaf aan wat jou antwoord staaf. (2)

5. Kies die beste woord uit die volgende lys om die sin te voltooi:

voorskou voorstel voorspel gesien

“**In die kristalbal gekyk**” beteken dat die wetenskaplikes ________ het hoe dinge in die toekoms sal lyk. (1)

6. Sê in jou eie woorde **wanneer** en **waar** die nuwe dokumentêre reeks uitgereik is. (3)

7. Kies die regte antwoord en skryf slegs die letter van jou keuse neer:

"…**soortgelyk aan …**" (par. 4) beteken

a. van dieselfde soort.
b. amper dieselfde as.
c. nie dieselfde nie.
d. presies dieselfde. (1)

8. Verduidelik in jou eie woorde wat bedoel word met: "…**mees gevorderderekenaar-tegnieke…**" (par. 4) (2)

9. Hoe het die vervaardigers dit reggekry om die diere so realisties voor te stel in die dokumentêre reeks? (2)

10. Voltooi:

Al die wetenskaplikes stem saam dat die mens se bestaan op aarde nie

_______ gaan wees nie. (2)

11. Verduidelik in jou eie woorde wat bedoel word met: **"… dat hy oor 'n paar miljoen jaar**

uitgesterf sal wees" (par. 6).

TOTAAL: 20

Assessering

LU 2
PRAATDie leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ’n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.
Dit word bewys as die leerder:
2.1 vertaal en tolk:2.1.1 stories uit die huistaal oorvertel in die addisionele taal;2.6 ‘n kort, formele praatjie of aanbieding gee: • visuele beelde gebruik; • ‘n uitdagende onderwerp (omgewingskwessies) kies; 2.7 ‘n kritiese bewustheid van eie taalgebruik toon.
LU 3
LEES EN KYKDie leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit word bewys as die leerder:
3.4 vir inligting lees en inligting opsom;
3.8 begrip toon van die gebruik van naslaanwerke (inhoudsopgawe, indeks, ensiklopedieë).
LU 4
SKRYFDie leerder is in staat om verskillende soorte feitlike en verbeeldingstekste vir ’n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.
Dit word bewys as die leerder:
4.1 skryf om inligting oor te dra.

LU 5
DINK EN REDENEERDie leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal en geletterdheid oor die kurrikulum heen gebruik:
5.1.1 visuele materiaal gebruik wat tekste aanvul.
LU 6
TAALSTRUKTUUR EN –GEBRUIKDie leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit word bewys as die leerder:
6.1 bekende woorde korrek spel;
6.2 eenvoudige taalvorme en sinstrukture gebruik om mondelings en skriftelik te kommunikeer;
• woordeskat uitbrei.

Memorandum

AKTIWITEIT 1

1.-3. Mondelinge werk

AKTIWITEIT 2

- Naslaanwerk en opsomming

- Bronnelys

AKTIWITEIT 3

- Plakkaat met byskrifte

AKTIWITEIT 4

1. Ontkennende vorm

1.1 Ek het nog nooit ‘n kwaai swart mamba gesien nie.

1.2 Het jy nog nooit aan ‘n krokodil geraak nie?

1.3 Niemand weet waar die boomslang is nie.

1.4 Daar is nêrens ‘n natuurbewaarder wat die slang sal kom vang nie.

1.5 Moenie vinnig weghardloop nie!

1.6 Nee, die molslang het nog nie die rot gevang nie.

1.7 Nee, die kind sal nooit gesond word nadat die slang hom gepik het nie.

1.8 Nee, daar is niemand wat al aan ‘n luislang geraak het nie.

1.9 Nee, die slang is nie in die huis nie.

1.10 Moet asseblief nie die deur toemaak nie!

2. Lydende vorm

2.1 Die pofadder is deur al die kinders raakgesien.

2.2 Deur wie is die arme slang doodgemaak?

2.3 ‘n Groot rot is deur die slang gevang.

2.4 Die natuur sal altyd deur ons bewaar word.

2.5 Diere moet nie (OF: moenie) seergemaak word nie.

3. Bedrywende vorm

3.1 Ons kan bedreigde diere red.

3.2 Die dokter behandel die pasiënt teen slangbyt.

3.3 My hond jaag ‘n muis.

3.4 Die akkedisse in ons tuin vang ‘n klomp vlieë.

3.5 In die verlede het mense soms skilpaaie geëet.

4. Indirekte rede(Aanvaar enige korrekte variasie.)

4.1 Errol sê dat sy broer gister amper op ‘n slang getrap het. (OF: Errol het gesê dat…)

4.2 Die onderwyseres het belowe (OF: belowe) dat hulle (OF: ons) die volgende dag op ‘n uitstappie sou gaan.

4.3 Jolene het gevra of sy mag saamgaan.

4.4 Jason se ma het gewaarsku dat hulle (OF: ons) nie naby die leeus moes gaan nie.

4.5 Die kinders het geantwoord dat hulle nie so dom was nie.

TOETS

1. onwaar. “van oor die hele wêreld heen” (2)
2. Dit het hulle vyf jaar lank geneem. (2)
3. (b) (1)
4. Nee, hulle kon nie. “kyk” (2)
5. voorspel (1)
6. Dit is in Oktober 2002 uitgereik in Bristol, Engeland. (3)
7. (b) (1)
8. eie woorde (2)

9. Hulle het die diere digitaal op rekenaar geskep. (2)
10. permanent (of ander aanvaarbare antwoord) (2)
11. Daar sal nie meer mense op aarde wees nie. (2)

TOTAAL: 20 PUNTE

Om sommige elemente van die digkuns te verstaan

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 6

Om sommige elemente van DIGKUNS te verstaan

AKTIWITEIT 1

Om

- sommige elemente van poësie te verstaan
- jou woordeskat uit te brei
- Ons lees eers ‘n kort gediggie oor ‘n gewone visserman wat ‘n merkwaardige offer gebring het. Hierdie gedig is geskryf na aanleiding van ‘n kort koerantberiggie wat ongeveer 1961 in *Die Burger* verskyn het. Daar was dus regtig ‘n visserman genaamd Jimmy Read.

	LU 3.2						LU 6.3			

1. Lees die volgende gedig en beantwoord die vrae wat daarop volg.

JIMMY READ

Een windnag het ‘n vissersboot gesink,maar **hy** het in die branders ingeduik,‘n drenkeling na die reddingsboei gesleepen halfpad na die wit strand self verdrink.

Met elke nag van wind en storm lê‘n nat lyk op die sand van Roggebaai,op plekke deur die krewe weggevreeten in seebamboes en alge vasgedraai.

En hul wat donker nagtemoet beur deur die gemaal en die gewoeldat óns mag leef, word later op ‘n boek se bladsyas ‘n gedig, koud, eensaam, uitgespoel.

Uit: R.K. Belcher: *Ver Land*. HAUM, Kaapstad. 1961.

1.1 Wat het Jimmy Read gedoen wat veroorsaak het dat hy vir altyd onthou sal word?

1.2 Wat is ‘n drenkeling?

1.3 Waarvoor gebruik ‘n mens ‘n reddingsboei?

1.4 Voltooi die sinne deur die ontbrekende dele van die vetgedrukte woorde in te vul:

- Jimmy Read was ‘n held, want hy het ‘n **helde..............**verrig. Sy **held..................**optrede het iemand anders se lewe gered.

1.5 Dink jy daar lê regtig elke stormnag ‘n lyk op die Roggebaaise strand? Sê net JA of NEE.

1.6 Gee ‘n rede vir jou antwoord.

1.7 Probeer om te verduidelik wat die laaste strofe vir jou beteken. Om jou te help: Iemand kan nie letterlik op ‘n boek se bladsy as ‘n gedig uitgespoel word nie. Dis figuurlik bedoel, m.a.w. dis beeldspraak (metafories). Onthou ook dat daar nie net een regte antwoord hoef te wees nie. Dit kan verskillend geïnterpreteer word, maar dit moet ‘n aanvaarbare interpretasie wees.

1.8 Wat is die verskil tussen ‘n visserman (ook: visterman) en ‘n hengelaar? Slaan dit na indien nodig.

‘n Visserman (visterman) is

‘n Hengelaar is

1.9 Dink jy Jimmy was ryk? Gee ‘n rede vir jou antwoord.

1.10 Gee die korrekte vorm van die woord tussen hakies:

- Jimmy se dood was ‘n (tragedie) gebeurtenis.

	LU 3.2						LU 6.3			

AKTIWITEIT 2

Om

- vir spesifieke inligting te luister
- aandagtig te luister tydens ‘n bespreking
- sosiale en etiese kwessies te debatteer

- jou woordeskat uit te brei

	LU 1.3						LU 1.4						LU 2.4						L 6

1. Jou onderwyser gaan nou uit ‘n berig voorlees wat op 23 Julie 2003 in Die Burger verskyn het. Dit handel oor die regte van Suid-Afrikaanse lynvissers. Baie van hierdie vissers is van visvang afhanklik om aan die lewe te bly. Luister aandagtig en voer dan die opdragte uit wat volg.

- (Onderwyser lees voor.)

1.1 Wat beteken “**beperkte** lynvisbronne”? Kies die regte sin en onderstreep dit.

(a) Dit is lynvis waarvan daar min oor is.

(b) Dit is lynvis wat deur buitelandse vissersbote gevang word.

(c) Dit is lynvis waarvan daar ‘n oorvloed is.

1.2 Ongeveer hoeveel vissers was by die vergadering? (Skryf ‘n volsin.)

1.3 Oor watter soort vis was die vissers veral ontevrede? (Gee een woord.)

1.4 Noem nog twee soorte vis wat (volgens die Departement) bedreig word. (Noem net die name.)

1.5 Wat is **kommersiële** vissers? (Skryf ‘n volsin.)

1.6 Wat bedoel mnr. Kenneth George as hy sê hy is “tronk-in en tronk-uit” net omdat hy vir sy kinders kos wil gee? Verduidelik in jou eie woorde.

1.7 Verduidelik in jou eie woorde (in ‘n volsin) wat mnr. Moosa bedoel as hy sê dat **die bron so uitgeput is dat alle vangste opgeskort kan word.**

	LU 1.4						LU 2.4			

2. Lees die volgende briewe wat in *Die Burger* se brieweblad verskyn het (18 Julie 2003).

Spaar SA vis vir stropers?

Ek het met afgryse die briewe van Chris le Roux en André Bruwer (Brieweblad, 16/7) gelees.

Kan die minister vir ons verduidelik wat ons nou met ons skibote moet doen en wat van die multi-miljoenrand-bedryf met al sy werkgeleenthede gaan word? Wat gaan van die vakansiedorpies word?

Is alles as gevolg van die vier kabeljoutjies wat ek die afgelope seisoen gevang het? Weet hulle wat die gevolge van hul besluit is? Is dit dan nie deel van die Grondwet dat die land se burgers hulle mag geniet en in die land se voorspoed deel nie? Of spaar ons ons vis vir die buitelandse stropers?

ALBERT LUBBEKuilsrivier

Armes sit nou sonder kos

Ek en my vriende het ‘n hele aantal jare lank ‘n permit gehad om vis in die Blouberggebied te trek. Ons het baie geld aan ons toerusting bestee. Ons het die betrokke wette geëerbiedig. Ons het nooit groot geld daaruit gemaak nie. Inteendeel, ons het werk en kos verskaf aan agtergeblewenes van Blouberg. As daar die dag ‘n trek was, het almal vis gehad om te eet.

Ons is twee jaar gelede ingelig dat ons permitte nie meer geldig is nie en dat ons teen ‘n bedrag van R6 000 per net weer moet aansoek doen. Ons het dit gedoen, net om later in kennis gestel te word dat ons permitte nie goedgekeur is nie.

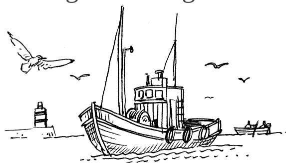
Nou is daar mense van Blouberg sonder inkomste en kos. Ons kan nie bekostig om hulle uit ons eie sak te voed nie. Ons sit met bote, nette en voertuie wat nou staan en vergaan.

Dit laat ‘n mens wonder of mnr. Valli Moosa, minister van omgewingsake en toerisme, weet hoeveel arm en honger mense en gesinne deur sy ondeurdagte besluite geraak word. Weet hy hoeveel mense sit nou sonder daardie lekker bokkoms? Was hy al ooit teenwoordig waar daar vis getrek word? As hy was, sou hy gesien het dat dit ‘n toeriste-attraksie is. Oorsese toeriste het ons al by verskeie geleenthede op film vasgelê. Aan die Weskus is daar nou byna geen bokkoms te sien nie.

Nodeloos om te sê, ons het ons aansoekgeld van R6 000 per net verbeur. Baie van ons moes die geld leen. Wat gaan dit kos om die minister tot ander insigte te bring/dwing? Is daar dan niemand soos raadgewers en/of kundiges op dié gebied om hom te help om sy oë oop te maak nie? Ons wag saam met die honger mense.

BOKKOM-LUSKraaifontein

3. Verdeel in groepe van so vyf leerders per groep en bespreek die kwessie. Gebruik die volgende as riglyne in jul bespreking:

- Is die inkomste wat die vissers uit hul vangste kry, noodsaaklik vir hulle om van te lewe?
- Waar gaan hulle geld vandaan kry om van te lewe as hulle nie meer kan visvang nie?
-
  Het hulle ‘n kans gehad om hulle saak te stel voor die besluit deur die Departement geneem is?
- Is dit regverdig dat hulle nie meer mag visvang nie?
- Wie het dan die reg om vis te vang?
- Ken jy ‘n beroepsvisserman of –vrou?
- Wat van mense wat slegs vir hul plesier visvang?
- Kos dit baie geld om so ‘n tydverdryf te beoefen?
- Wat word nou van sulke mense se bote en toerusting?
- Mag landsburgers maak wat hulle wil en daardeur die wet oortree? (‘n Ander briefskrywer het gesê: “Ons sál gaan visvang …hulle kan ons nie almal opsluit nie!”)
- Weet julle iets omtrent die perlemoenstropery aan ons kus? Wat sê julle daarvan?

	LU 1.3						LU 1.4			

Assessering

Leeruitkomstes(LUs)
LU 1
LUISTERDie leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne ’n wye

verskeidenheid situasies te reageer.
Assesseringstandaarde(ASe)
Dit is duidelik wanneer die leerder:
1.2 mondelinge tekste verstaan;
1.3 vir spesifieke inligting luister;
1.4 aandagtig luister tydens ‘n bespreking.
LU 2
PRAATDie leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ’n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
2.4 sosiale en etiese kwessies debatteer;
2.7 ‘n kritiese bewustheid van eie taalgebruik toon.
LU 3
LEES EN KYKDie leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
3.2 sommige elemente van poësie verstaan;
3.4 vir inligting lees;
3.5 mediatekste krities ontleed;
3.6 leesstrategieë gebruik;
3.8 begrip van die gebruik van naslaanwerke toon.
LU 6
TAALSTRUKTUUR EN –GEBRUIKDie leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
6.1 bekende woorde korrek spel;
6.2 eenvoudige taalvorme en sinstrukture gebruik om mondelings en skriftelik te kommunikeer;
6.3 woordeskat uitbrei.

Memorandum

AKTIWITEIT 1

1.1 Hy het iemand gered wat besig was om te verdrink.

1.2 ’n Drenkeling is iemand wat besig is om te verdrink (wat in gevaar is om te verdrink).

1.3 ’n Reddingsboei is iets wat ’n mens na ’n drenkeling gooi sodat hy/sy daaraan kan vasklou om te voorkom dat hy/sy nie onder die water verdwyn en verdrink.

1.4 heldedaad heldhaftige

1.5 nee

1.6 Dit is ’n metafoor wat beteken dat Jimmy Read altyd onthou sal word. Elke stormnag dink mense aan sy heldedaad.

1.7 Dit beteken dat Jimmy Read se heldedaad die digter geïnspireer het om die gedig te skryf, en net so word almal wat heldhaftig optree (in watter omstandighede ookal) se dade betekenisvol en kan dit mense inspireer om uit aaklige omstandighede iets moois te skep. Dit kan ook iets oor die skryfproses sê: die skep van kuns uit chaos (vgl. Opperman). Dis dalk te gevorderd vir hierdie ouderdomsgroep. Meer basies: Vissermanne moet swoeg en sweet om vir ons voedsel (vis) te voorsien – hulle is dus besonderse mense (“helde”).

1.8 ’n Visserman vang vis uit ’n skuit / boot (op groot skaal), terwyl ’n hengelaar van die rotse of die strand visvang (op klein skaal).

1.9 Jimmy was waarskynlik nie ryk nie, want gewone vissermanne leef normaalweg van die hand in die tand.

1.10 tragiese

AKTIWITEIT 2

1. U lees die koerantberig duidelik voor aan die leerders nadat u hulle daarop voorberei het dat vrae en bespreking sal volg. Hulle moet dus daarop ingestel wees om baie sorgvuldig te luister. Sosiale en etiese kwessies kom hier aan die bod. Wys hulle op idomatiese taalgebruik (bv. “tronk-in en tronk-uit”).

<table>
<tr><td colspan="3">Regte: Vissers vra nog ‘n kans</td></tr>
<tr><td colspan="3">‘Vis is ons erfenis’</td></tr>
<tr><td colspan="3">Moosa sê bron is só uitgeput dat alle vangste opgeskort kan word</td></tr>
<tr><td>LLEWELLYN PRINCEKAAPSTAD – “Die regering begryp nie wat vis vir ons beteken nie. Dit is nie net kos of ‘n passie nie, maar die kern van ons gemeenskap. Óns erfenis, wat oor honderde jare opgebou is, en nou wil hulle dit met ‘n oogwink van ons wegvat!”Só is gister gesê toe meer as 300 ontstoke Kaapse vissers, mans én</td><td>om na die konstitusionele hof te gaan indien daar nie dringend aandag aan die kwessie gegee word nie.“Ons is gebreinspoel om te glo dat die kwotastelsel die enigste stelsel is om die mariene bronne te beskerm. Dis ‘n leuen, want ons het die grondwetlike reg om kos aan ons vroue en kinders te voorsien. Ons wéét wat in die see aangaan,” het hy gesê.Johnson het gesê die regering se mening</td><td>“Ek is moeg vir tronk-in en tronk-uit net omdat ek kos vir my kinders wil gee. Daar moet nóú iets gedoen word omdat die kinders nie sal wil wag om te eet nie,” het hy gesê.En van die vissers het geskreeu: “Aksie is nou nodig! Ons sál gaan visvang en wil sien wie ons gaan keer om ons basiese reg uit te oefen. Die tronke is te vol, hulle kan ons almal nie opsluit nie!”●</td></tr>
</table>

vroue, in die saal van die Anglikaanse kerk Holy Trinity in Kalkbaai vergader het nadat hulle ingevolge nuwe maatreëls nie lynvisvangregte ontvang het nie. Hulle was veral ontevrede omdat hul reg om snoek te vang, in gevaar was.Die direktoraat mariene en kusbestuur het aan 450 bote in die Wes-Kaap lynvisvangregte toegeken nadat 742 aansoeke volgens amptenare van die direktoraat vir kommersiële lynvisvangregte ontvang is.Mnr. Andy Johnson, voorsitter van die Fisher's Association, het gister namens die vissers gesê hulle is bereid	dat visvang vir hulle 'n voorreg is, is pure onsin en dat die huidige stelsel 'n bewys is dat die regering meer omgee vir groot sakeondernemings as vir sy eie mense.Mnr João Simoẽs, wat al tien jaar 'n visser in Kalkbaai is, het gesê hy word gedwing om sy kinders uit die skool te haal en gaan sy huis ook verloor indien hy nie binnekort na die see terugkeer nie."Hoekom gee hulle nie vir ons persoonlik lisensies as hulle dit nie aan die booteienaars wil gee nie? My hele lewe is van die see afhanklik!" het hy uitgeroep. Mnr. Kenneth George het gesê vis was al die jare sy lewe.	Mnr. Valli Moosa het Dinsdag gesê hy verstaan die belangrikheid van vis vir die vissersgemeenskap en dat die onlangse toekenning van lisensies nie almal bevredig het nie, maar dat die visbronne só bedreig word dat lynvisvangste moontlik heeltemal opgeskort kan word. Die beperkte lynvisbronne moet beskerm word om te verseker dat dit nie heeltemal uitgeput raak nie. Die Departement voel dat snoek, kabeljou en geelstert beskerm moet word. Moosa het gesê sy departement sal met die vissers in verbinding bly.Die Burger, *24 Julie 2003*(Berig aangepas)

2. Eie leeswerk is hier die belangrikste. Leerders kan woordeboeke gebruik om woorde na te slaan, of vir u vra om woorde te verduidelik. Die aard van koeranttekste kan ook bespreek word: briewe aan die pers en berigte deur verslaggewers.

3. 'n Klasbespreking waarin sosiale en etiese kwessies bespreek word is (bv. armoede, werkloosheid, onderhandeling of die gebrek daaraan, wetsgehoorsaamheid, uitputting van natuurlike hulpbronne). Die leerders gebruik die riglyne om hul besprekings te struktureer. U tree as fasiliteerder op en rig ook die bespreking.

1. Leerders luister.

1.1 (a)

1.2 Daar was ongeveer vyftig vissers by die vergadering.

1.3 snoek

1.4 witsteenbras en kabeljou

1.5 Kommersiële vissers is mense wie se werk dit is om vis te vang, m.a.w. hulle doen dit om den brode. (U kan hierdie uitdrukking vir die leerders leer.)

2. Leerders lees en voer opdragte uit.

2.1 Hy bedoel dat hy die wet oortree as hy visvang om kos op die tafel te hê, en hy bedoel waarskynlik dat hy al meer as een keer in die tronk was as gevolg daarvan.

2.2 Daar is so min van hierdie soorte vis dat mense verbied sal word om dit te vang.

3. groepbespreking

Om eenvoudige taalvorme en sinstrukture te gebruik om te kommunikeer

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 7

Om eenvoudige taalvorme en sinstrukture te gebruik om te kommunikeer

AKTIWITEIT 1

Om

- vir inligting te lees
- mediatekste krities te ontleed
- leesstrategieë te gebruik
- jou woordeskat uit te brei

- eenvoudige taalvorme en sinstrukture te gebruik om te kommunikeer

	LU 3.4						LU 3.5						LU 3.6						L 6

- Maar in sommige kusstreke is daar tog ook suksesverhale. Die volgende berig, wat oor ‘n besonderse mens handel, het op 18 Julie 2003 in Die Burger verskyn. Lees dit sorgvuldig deur en voer die opdragte uit wat daarop volg.

Bemagtig: Saldanha se werkloses boer

Mossels maak deur na beter lewe oop

Aanvraag só groot ‘hulle kan amper nie byhou nie’

MARENET JORDAAN

SALDANHA. - In ‘n klein geboutjie met ‘n vrolike geel dak in die hawe hier staan sewe vroue en sing terwyl hul vingers flink die dag se oes van 1,2 ℓ mossels skoonskrop.

Die meeste van hulle was ‘n jaar gelede werkloos en die Saldanha Mussel Growers’ Company (Salmusco) het vir hulle ‘n deur na ‘n beter lewe oopgemaak.

Me. Theola Coetzee (23) is een van dié gemeenskapsgedrewe maatskappy se 18 mosselboere en aandeelhouers. Vir elke kilogram wat die maatskappy van haar vlot se oes verkoop, kry sy R2,75.

Tog staan sy nog elke dag van 08:00 tot 17:00 saam met die ander vroue in die fabriek agter die skoonmaaktafels.

“Ek is nie bekommerd oor my vlot nie. Ek het ‘n werk nodig gehad,” het sy gesê.

Salmusco het op 1 September 2002 begin sake doen. Die mosselboere het hul vlotte met behulp van lenings deur die Landbank aangekoop.

Mnr. Alestaire Brown, bestuurder van Salmusco, het gesê die seetoestande en water in Saldanhabaai is ideaal vir mosselboerdery omdat daar gedurig golwe vol voedingryke plankton oor die vlotte spoel.

“Ons mossels kom nooit met sand of vars water in aanraking nie en ons verkoop net lewende mossels,” het Brown gesê.

Die gedagte aan die maatskappy het onstaan uit ontwikkelingswerksessies wat die Sentrum vir Geïntegreerde Landelike Ontwikkeling in die gemeenskap gehou het.

Mnr. Wilfred Williams, plaaslike ekonomiese ontwikkelingsbestuurder van die sentrum, het gesê die maatskappy gebruik tans net sowat 13 ha van die 50 ha wat hy by Portnet huur.

“Die doelwit is om eers die onderneming te stabiliseer voordat hy uitbrei,” het Williams gesê.

Werk by die fabriek begin reeds douvoordag wanneer die skuite Molina en Don Roco teen 04:00 by die vlotte gaan oes.

Mnr. Jaco van Reel, wat lid van die oesspan is, het gesê hy geniet sy werk omdat hy só die vars oggend-seelug kan inasem. Van Reel was voorheen ‘n kontrakwerker by ‘n staalfabriek.

Saam met hom op die Molina is mnr. Cratton van Niekerk, bedryfsbestuurder van Salmusco en ook ‘n mosselboer.

Hy was voorheen werkloos en het gesê hy het dié geleentheid met albei hande aangegryp.

Volgens Van Niekerk raak die aanvraag byna te groot en kan hulle amper nie by hul klante byhou nie. “Dit is opwindend om jouself te onderhou en te bemagtig. Ons maak nog nie eintlik wins nie, maar ek is elke dag bly om vorentoe te gaan.

marenet@dieburger.com

1. Wat is die onderwerp van hierdie berig? (Met ander woorde, waaroor handel dit?)

2. Kyk na die drie opskrifte.

2.1 Wat beteken dit om iemand te bemagtig?

2.2 Waarom is “**Bemagtig”** vetgedruk?

2.3 In die hoofopskrif word daar van beeldspraak (‘n metafoor) gebruik gemaak.

(a) Skryf een woord neer wat in die opskrif voorkom wat die belangrikste woord in die metafoor is.

(b) Verduidelik die metafoor in jou eie woorde.

2.4 ‘n Sekere deel van die derde opskrif word tussen aanhalings geskryf. Hoekom?

2.5 Waarom is daar ‘n aksentteken op die o in “só”?

3. Die eerste paragraaf (die inleiding) is ‘n belangrike deel van die teks. Dit is ook waarom dit in vetdruk geskryf word. Ons kan sien dat die register (m.a.w. die toonaard) hier lig en positief is. (Jul onderwyser sal julle ‘n bietjie meer oor register vertel.)

3.1 Soek die volgende woorde in die eerste paragraaf wat hierdie ligte, positiewe atmosfeer skep, en skryf hulle neer:

(a) twee byvoeglike naamwoorde:.................................... en ....

(b) een bywoord ....

(c) een werkwoord ....

3.2 Kies die korrekte woord en onderstreep dit:

- Die toonaard van hierdie stuk is **optimisties / pessimisties**.

3.3 Daar is hier en daar sinne wat in die direkte rede geskryf is. Die doel daarvan is om die mense as ‘t ware self met die leser te laat “praat” en dit so ‘n bietjie meer persoonlik te laat klink.

- Skryf die volgende sinne oor in die indirekte rede:

(a) “Ek is nie bekommerd oor my vlot nie. Ek het ‘n werk nodig gehad,” het sy gesê.

(b) “Ons mossels kom nooit met sand of vars water in aanraking nie en ons verkoop net lewende mossels,” het Brown gesê.

3.4 Waarvoor staan die **t** in **1,2 t** (in die eerste paragraaf)?

3.5 Waarvoor staan **ha** in die sin: “… die maatskappy gebruik tans net sowat **13 ha** van die **50 ha** water wat hy by Portnet huur” (paragraaf 10).

3.6 Soek een sin in die stuk wat die volgende beteken: “It is exciting to support and empower yourself.” Skryf dit neer.

3.7 Wat is die mossels se voedsel? (Net die woord is genoeg.)

3.8 Verduidelik in jou eie woorde wat die volgende is:

(a) ‘n vlot

(b) klante

	LU 3.4						LU 3.5						LU 3.6						L 6

AKTIWITEIT 2

Om

- te skryf om inligting oor te dra
- mediatekste te ontwerp

	LU 4.1						LU 4.5			

1. Verbeel jou jy is ‘n eenvoudige visserman (of sy vrou). Skryf ‘n resep neer van ‘n dis wat jy vanaand vir aandete sal maak. (Dit moet een of ander seekosresep wees.)

2. Ontwerp ‘n boekomslag vir ‘n boek met seekosresepte. Beide die titel en die skrywer se naam moet op die omslag verskyn en dit moet mooi geïllustreer wees sodat mense dit dadelik op die rak in die boekwinkel sal raaksien. As jy nie mooi kan teken nie, kan jy prente uit ou tydskrifte gebruik (bv. om ‘n collage te maak) vir die omslag.

- Doen dit op ‘n skoon vel papier wat jy in jou portefeulje kan plaas.

	LU 4.1						LU 4.5			

Assessering

LU 3
LEES EN KYKDie leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
3.2 sommige elemente van poësie verstaan;
3.4 vir inligting lees;
3.5 mediatekste krities ontleed;
3.6 leesstrategieë gebruik;
3.8 begrip van die gebruik van naslaanwerke toon.
LU 4
SKRYFDie leerder is in staat om verskillende soorte feitlike en verbeeldingstekste vir ’n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
4.1 skryf om inligting oor te dra;

4.5 mediatekste ontwerp;
4.6 skryf as ‘n proses benader.
LU 6
TAALSTRUKTUUR EN –GEBRUIKDie leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
6.1 bekende woorde korrek spel;
6.2 eenvoudige taalvorme en sinstrukture gebruik om mondelings en skriftelik te kommunikeer;
6.3 woordeskat uitbrei.

Memorandum

AKTIWITEIT 3

1. Dit handel oor werklose mense (veral een vrou) wat hulself bemagtig het deur mossels te kweek en te bemark.

2.

2.1 Dit beteken om iemand sekere vaardighede te leer wat hy/sy kan gebruik om beter te lewe.

2.2 Dit is die belangrikste woord.

2.3 (a) deur

(b) Dit is asof die mense ’n deur oopgemaak het om uit een plek te stap na ’n ander beter plek; of die deur is oopgemaak sodat nuwe geleenthede kan binnekom.

2.4 Dit is die woorde wat die mense self gesê het.

2.5 Dit beklemtoon die woord – m.a.w. dit sê dat dit baie groot is.

3.

3.1 vrolike geel

3.2 flink

3.3 (a) Sy het gesê dat sy nie oor haar vlot bekommerd (was) nie, want sy het ’n werk nodig gehad. (enige korrekte sin)

(b) Brown het gesê dat hulle mossels nooit met sand of vars water in aanraking kom nie en dat hulle net lewende mossels verkoop. (enige korrekte sin)

3.4 ton

3.5 hektaar

3.6 “Dit is opwindend om jouself te onderhou en te bemagtig.”

3.7 plankton

3.8 Dis ’n houtkonstruksie wat op die water dryf.

3.9 mense wat by jou koop

AKTIWITEIT 4

1. eie resep

2. eie ontwerp

(Untit'n Kritiese bewustheid van eie taalgebruik

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 8

‘n kritiese bewustheid van eie taalgebruik toon

AKTIWITEIT 1

Om

- mondelinge tekste te verstaan
- ‘n kritiese bewustheid van eie taalgebruik toon

	LU 1.2						LU 2.7			

Hier op Stellenbosch waar ek woon, het ek een middag om vieruur ‘n baie vreemde ding gesien: ‘n Jongerige, skraal vrou was besig om teen die steil bult voor my huis op te stap met ‘n leerhoed, kortbroek, dik sokkies, stapstewels, ‘n swaargelaaide rugsak, en sy het sowaar ‘n groot, swaar motorband agter haar aangesleep! Ek wou nie ongeskik wees en staar nie, maar ek kon nie help om so half agter die gordyn weg te kruip en deur die venster te loer nie. Wat op aarde was haar storie?

Ek het glad nie geweet wie sy was of wat aan die gang was nie. Sy was nie meer so vrééslik jonk nie. “Wat wil sy probeer bewys?” het ek gewonder.

So het dit week-in en week-uit gegaan. Die nuuskierigheid het die oorhand gekry en ek het die vrou voorgekeer. “Verskoon my, maar u interesseer my geweldig. Waarom stap u so?” het ek gevra.

Toe vertel sy my: Sy was besig om te oefen om Everest te klim! ‘n Gewone huisvrou uit my buurt! En om alles te kroon moes ek hoor dat sy al reeds in

Desember 2001 na die Suidpool geski het, en in April 2002 na die Noordpool! Nou wou sy die derde groot uitdaging aanvaar: Everest!

Correnè Erasmus-Coetzer was toe uiteindelik deel van ‘n groep wat die Everest Gevorderde Basiskamp bereik het. Hierdie kamp, ook bekend as Kamp 3, is hoër as vyf van die hoogste berge op die sewe kontinente. Dit is 6 250 m bo seevlak.

Dit was glo nie te koud nie (ongeveer –5 grade Celsius was die koudste). Die grootste gevaar was die dodelike hoogtesiekte. ‘n Mens kry dit wanneer die liggaam nie by die min suurstof kan aanpas nie. By 6 000 m bo seevlak is die suurstof net 47% van dit wat jy op seevlak kry.

Ten spyte van al die gevare wat sy moes trotseer, het die “gewone” huisvrou darem weer op 8 Mei veilig op Suid-Afrikaanse bodem geland.

‘n Mens weet nooit hoe besonders ‘n “gewone” mens kan wees nie! Soos hulle sê, moet nooit iemand op sy / haar baadjie takseer nie! Jy weet nooit watter interessanthede daar mag uitkom nie!

1. Soek na ‘n storie oor ‘n ongewone (besonderse) mens wat jy in die klas kan kom vertel. Berei dit voor en vertel dit (in Afrikaans, natuurlik) aan die res van die klas. Dit hoef nou nie oor iemand te wees wat iets doen soos verafgeleë berge klim nie. ‘n Besonderse mens kan net ‘n doodgewone mens wees wat iets spesiaals vir sy/haar medemens doen.

Jy moet omtrent twee minute lank kan praat. Dink goed oor jou eie taalgebruik. Probeer om dit suiwer, korrek en idiomaties te hou.

2. Luister krities na jou maats se vertellinge en vra vrae wanneer die storie klaar is. Op dié manier kan julle ‘n kort bespreking hê oor waardes. Besluit wat dit is wat mense “spesiaal” maak.

AKTIWITEIT 2

Om

- verskillende taalvorme en sinstrukture te gebruik om mondelings en skriftelik te kommunikeer

	LU 6.2			

1. Ons gaan nou sinne maak waarin die woorde **as** en **indien** gebruik word.

- Kyk na hierdie voorbeelde:

As ek nie my trui aangetrek het nie, sou ek koud gekry het.**Indien** jy my help, sal ek vir jou ‘n fliekkaartjie koop.

- Voltooi nou die volgende sinne in jou eie woorde:

1.1 As my ma my toelaat,

1.2 As die skool vroeg uitkom,

1.3 Indien ek betyds klaarkry,

1.4 Indien Blokkies Joubert die Springbokspan haal,

1.5 As almal hulle werk voltooi het,

2. Nou kyk ons na voornaamwoorde.

- In die volgende sinne is die voornaamwoorde vetgedruk. Kyk na die voorbeelde:

Thami verjaar more. Dan word **sy** vyftien.**Ek** en **jy** moet later winkel toe gaan om vir **haar** ‘n geskenk te koop.

Hierdie woorde word PERSOONLIKE VOORNAAMWOORDE genoem. Hulle kan in die plek staan van ‘n persoon se naam. ‘n Mens kon bv. gesê het:

Dan word **Thami** vyftien.**Sue** en **Sammy** moet later winkel toe gaan om vir **Thami** ‘n geskenk te koop.

- Die persoonlike voornaamwoorde is die volgende:

Ekjy hy /sy/dit (“Dit” word bv. gebruik as jy van ‘n dier praat.)onsjullehulle

-
- Voltooi die volgende sinne deur die regte persoonlike voornaamwoorde in te voeg:

2.1 Janice het ‘n prys gewen, want .... het die vinnigste gehardloop.

2.2 Al die kinders het na die Wimpy gegaan omdat .... na Pat se verjaardagpartytjie genooi was.

2.3 James en Sue, sal .... asseblief saam met my stap?

2.4 Het jy Pam se nuwe klein katjie gesien? .... is die mooiste ou dingetjie wat ek nog ooit gesien het!

2.5 John se rugsak is baie swaar, want .... dra al sy boeke saam.

3. Nou kyk ons hoe lyk BETREKLIKE VOORNAAMWOORDE. Kyk eers na ‘n paar voorbeelde. Die voornaamwoord (vnw.) is **vetgedruk**. Let op dat dit soms uit twee woorde kan bestaan. Ons sê die betreklike voornaamwoord HET BETREKKING OP ‘n sekere naamwoord (s.nw.) of persoonlike voornaamwoord (pers. nw.).

- Dit klink nogal ingewikkeld, maar dis eintlik maklik. Jou onderwyser sal ‘n bietjie verduidelik as jy nie verstaan nie.
- In die voorbeeldsinne is die woord waarop die vnw. betrekking het, *skuinsgedruk* en die betreklike voornaamwoorde is **vetgedruk.**

Dit is die *motor* **waarin** ek gery het. (vnw. = waarin)Die *meisie***in wie** ek belangstel, hou ook van my. (vnw. = in wie)Weet jy dis ‘n stukkende *stoel***waarop** jy sit? (vnw. = waarop)My onderwyser is ‘n *mens* **op wie** jy kan staatmaak. (vnw. = op wie)Hierdie is die *besem***waarmee** ek die huis uitvee. (vnw. = waarmee)

Dit is nogal belangrik om te weet na watter s.nw. die betreklike vnw. verwys, want as dit ‘n mens is, sê ons altyd **van wie, met wie, by wie, na wie,** ensovoorts. Ons gebruik nooit vir mense vnw. soos **waarin, waarmee, waarby, waarna** nie. Dis net vir dinge (voorwerpe).

- Voltooi nou die volgende sinne deur die korrekte betreklike voornaamwoord in elke sin te skryf. Onderstreep ook die woord waarop dit betrekking het.

3.1 Die huis .... ons woon behoort aan my ouma.

3.2 Ek is baie lief vir die mense .... ek in die klas is.

3.3 In die winter is die kombers .... ek slaap nie dik genoeg om my warm te hou nie.

3.4 ‘n Termometer is iets .... ‘n mens jou koors meet as jy siek voel.

3.5 Daar loop die mense .... ons die groot geskenk ontvang het.

Aktiwiteit 3:

Om bekende woorde korrek te spel

	LU 6.1			

1. Ons gaan kyk hoe sekere woorde gespel word. Die woorde kom uit die teks in Aktiwiteit 1.

steil: ‘n Bult is steilIemand het steil hare (nie krullerig nie).

sowaar: Mandy kan sowaar al motor bestuur!

vieruur: Dit is nou vieruur in die middag.

Daar is woorde wat net soos hierdie klink, maar anders gespel word en ook ‘n ander betekenis het. (Hulle word homofone genoem.)

- Gebruik jou woordeboek of ander hulpmiddel om uit te vind hoe die volgende woorde in sinne gebruik kan word. Maak dan ‘n kort sinnetjie met die woord/woorde en onderstreep die woord(e).

1.1 styl

1.2 so waar

1.3 vier uur

2. Ons kyk nou na die manier waarop sekere woorde gespel word. Dit is baie belangrik dat jy weet hoe die woord uitgespreek word. Maak seker dat jy dit reg uitspreek. (Vra jou onderwyser.)

Die vrou het oor die Suidpool **geski.**

As jy die woord "ski" uitspreek, hoor jy dat die "i" 'n langerige "ie"-klank is. Dis anders as die "i" in "dit". Daarom moet ons versigtig wees as ons sekere vorme van die woord skryf. As mense dit lees, moet hulle weet hoe om dit uit te spreek.

So lyk die naamwoord: ski (Byvoorbeeld: My een ski is stukkend.)

In die meervoud skryf ons: **ski's**. (Byvoorbeeld: Ek het twee ski's.)

- Ander woorde wat ook in die meervoud 'n **'s** kry, is die volgende:

ma – ma'spa – pa'salibi – alibi'skano – kano's

(a, i en o in hierdie woorde is lang vokale en moet beklemtoon word. Jou onderwyser kan nog voorbeelde gee.)

3. Kyk of jy die meervoude van die volgende woorde reg kan spel:

3.1 baba

3.2 foto

3.3 video

3.4 Israeli

3.5 ouma

Spreek die woorde (veral die meervoudsvorme) uit.

4. Sommige woorde bestaan net uit een lettergreep, bv. "pa", maar baie woorde is langer en bestaan uit twee of meer lettergrepe. bv. :"gewone".

'n Mens kan wys hoe die woord in lettergrepe opgebreek kan word, bv.: ge/wo/ne.

- Dui aan hoe jy die volgende woorde sou opbreek:

gevare dodelike liggame swaargelaaide rugsak

5. Maak seker dat jy weet hoe om die volgende woorde te spel:

Interesseerinteressantnuuskieriguitdagingliggaam

- Skryf hulle in jou persoonlike woordeboek. Maak ook seker jy weet wat hulle beteken.

OM AF TE SLUIT, SOMMER IETS VAN ALLES:

1. Verwys weer na die teks in Aktiwiteit 1. Ken jy die antwoorde?

- Waarom spreek ek die vrou aan as “u” en nie “jy” nie?
- Wat beteken dit om ‘n gevaar te trotseer?
- Wat beteken dit as ‘n mens sê jy moet iemand nooit op sy baadjie takseer nie?
- Wat is die Engelse uitdrukking hiervoor?
- Kan jy die name van die sewe kontinente opnoem?

2. Hier is die name van ‘n paar boeke wat julle in die hande kan probeer kry vir **eie leeswerk:**

- Dit is splinternuwe jeugboeke. Daar volg ook elke keer ‘n kort kommentaar oor die boek (effens gewysig aangehaal uit *Die Burger*).

Die mooiste Afrikaanse sprokies, uitgesoek en oorvertel deur Pieter W. Grobbelaar met illustrasies deur Séan Verster (uitgewers Human & Rousseau)

“Ek het van die stories gehou. Dit het my laat lag. Ek wou nie ophou lees nie…Die prente is ook baie mooi.” – Monique Lahout van Bellville

Koning Henry deur Carina Diedericks-Hugo (uitgewers Tafelberg)

"Soos met haar vorige jeugverhale skep die skryfster in hierdie boek 'n virtuele wêreld waarin enigiets moontlik is, … 'n wêreld waarin jy as tiener kan verdwyn."

Ragtime en rocks deur Willem van der Walt (uitgewers Tafelberg)

"Willem van der Walt vang hier 'n dramatiese tyd vas in die lewe van jong mense wat skoolgaan, liefhet, haat en hoop teen die agtergrond van dwelms en gangster-aksie op die Kaapse Vlakte. 'n Jeugverhaal so relevant dat dit aansluit by die mees onlangse koeranthoofopskrifte."

3. Lees die onderstaande resensie wat op *7 Julie 2003* in **Jip**, *Die Burger*, verskyn het:

Intrige op Diamantkleim

*Die vloek van adamas*Marie ReynekeHuman & RousseauR44,95

In die eerste helfte van die vorige eeu het die legendariese boereprofeet, Siener van Rensburg, 'n visioen gehad dat 'n diamant so groot soos 'n skaap

kop in die Lichten

burg-omgewing ge

vind sou word. Die enigste probleem met die ontdekking van sulke ontsaglike rykdom is dat mense so betower word dat hulle selfs daarvoor sal moor. Boonop rus die vloek van adamas op iedereen wat só 'n geluk slaan . . .

Coert Cronjé, 'n stadsjapie van Johan

nesburg, moet teen sy sin in die Desem

ber-vakansie op oom Hendrik Donkiegat se kleim kom werk weens 'n grap wat ge-back-fire het. Met die intrapslag loop hy hom vas in die vyandige Kerneels Langley en 'n onvriendelike wêreld wat hom net nie wil akkommodeer nie. Hy word egter spoedig meegevoer deur die bygelowe

wat die mense se lewe regeer en die blou oë van oom Hendrik se dogter, Elize.

Saam met Coert en die gevatte Madais Moeneng word die leser geneem op ‘n avontuurtog – kompleet met ‘n paar motor

wrakke, die vergete fondamente van ‘n ou polisiestasie en iets hard en blink wat in ‘n meerkatgat versteek is.

Die vloek van adamas is deur

spek met menslike vrese en verraad. Dit bou op tot ‘n naelbyt-klimaks wat jou op die punt van jou stoel laat sit. Jy word ingetrek by die gebeure op die kleim. Jou afguns van die plaaslike “weldoeners”, Kerneels Langley en sy scary pa, groei soos hulle hul ware motiewe ontbloot en jy leer saam met Coert dat dit soms beter is om te dink voor jy sê of doen.

Wat my egter gepla het, was die effens argaïese taalgebruik plek-plek. Wie praat nog van sy oukêrel” of werk sy “alie” af vir goeie punte? Die diamantbedryfjargon (wat seker nodig is in die konteks) het ook net té veel geraak vir my stedelike brein om te verteer.

In retrospek kan ek die boek egter as ‘n genotvolle leeservaring be

stempel wat ek beslis aanbeveel vir enigeen wat hou van avontuur- of misdaadverhale. Diamante het ook die een of ander magiese element wat altyd sal sorg vir oorgenoeg misterie, romatiek en spanning.

Roeline Daneel (18 jaar)Hoë Meisieskool BloemhofStellenbosch

Assessering

Leeruitkomstes(LUs)

LU 1
LUISTERDie leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne ’n wye verskeidenheid situasies te reageer.
Assesseringstandaarde(ASe)
Dit is duidelik wanneer die leerder:
1.2 mondelinge tekste verstaan;
1.3 vir spesifieke inligting luister;
1.4 aandagtig luister tydens ‘n bespreking.
LU 2
PRAATDie leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ’n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
2.4 sosiale en etiese kwessies debatteer;
2.7 ‘n kritiese bewustheid van eie taalgebruik toon.
LU 6
TAALSTRUKTUUR EN –GEBRUIK Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 bekende woorde korrek spel;
6.2 eenvoudige taalvorme en sinstrukture gebruik om mondelings en skriftelik te kommunikeer;
6.3 woordeskat uitbrei.

Memorandum

AKTIWITEIT 1

1. eie storie

2. vrae en bespreking

AKTIWITEIT 2

1. eie sinne

2. Persoonlike voornaamwoorde

2.1 sy

2.2 hulle

2.3 julle

2.4 dit (**Sy** of **hy** kan ook aanvaar word.)

2.5 hy

3. Betreklike voornaamwoorde

3.1 waarin

3.2 met wie

3.3 waaronder

3.4 waarmee

3.5 van wie

AKTIWITEIT 3

1. Spelling

1.1 bv. ’n atleet se hardloopstyl, of ’n haarstyl

1.2 bv. Dit is so waar …

1.3 bv. Ek het vier uur lank vir haar gewag.

eie sinne

2. Leer hoe om die woorde te spel en uit te spreek.

3. Meervoude se spelling

3.1 babas

foto’s

video’s

Israeli’s

Oumas

4. Lettergrepe

ge / va / re do / de / li / ke lig / ga / me swaar / ge / laai / de rug / sak

5. Leer spelling van woorde.

OM AF TE SLUIT

1.

om respek te betoon

Jy moet hom nie oordeel op grond van sy voorkoms nie.

“Don’t judge a book by its cover.”

Afrika, Europa, Noord- en Sentraal-Amerika, Suid-Amerika, Oseanië, Asië, Antarktika.

Om stories te waardeer en verstaan

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 9

Om stories te verstaan en te waardeer

Aktiwiteit 1:

Om stories te verstaan en te waardeer

- Luister aandagtig terwyl die onderwyser die onderstaande teks lees en voer dan die opdragte uit.

Bungee-Spring of Rekspring	
Bungee-spring is ’n sportsoort wat die afgelope dekade of wat baie gewild geraak het in Suid-Afrika. As ’n mens jou nou met woordspeling wil besig hou, sou jy kon sê dat dit baie *aanhangers* **gekry het, of dat dit** *met rasse skrede* **vooruitgang gemaak het.** Wat is bungee-spring? Dit is ’n sportsoort waarin iemand van ’n hoë platform afspring, terwyl hy met rektoue vas is. Hierdie rektoue	Die ander mans van die dorpie Bunlap op die eiland het besluit dat ’n vrou nooit weer vir hulle sou ore aansit nie, en hulle het toe begin om lianatou-spronge te oefen. In die 1960s het hulle ’n 83-voet hoë toring gebou waarvandaan daar gespring sou word. Daar is ’n “kussing” van ongeveer 25 cm modder op die grond

laat hom toe om vry grondwaarts te val, en dan terug te bons voordat hy die grond tref. Die springer val en bons ’n paar keer terug voordat die bungee-sprong verby is.Wat op dees aarde laat ’n mens so iets aanvang? Bungee-spring is die moderne mens se manier om uiting te gee aan ’n diepgewortelde behoefte om ’n intense adrenalien-“inspuiting” te ervaar. Dit hou vir sommige mense ’n diepe bekoring in om hul liggaam te forseer om iets te doen wat so totaal teen die mens se mees primêre drang om selfbehoud is.Die geskiedenis van bungee-springVolgens oorlewering het bungee-spring op die Pinkstereiland in die Nieu-Hebrides in die Stille Oseaan begin. (Om meer daaroor te lees, kyk Nancy Frase: *Bungee Jumping for fun and profit.* 1992. Merrillville, Indiana: ICS BOOKS, Inc.) Dit het só gebeur:’n Vrou wat deur haar man mishandel is, het in ’n hoë *banyan*-boom geklim in ’n poging om van hom te vlug. Hy het haar agternagesit, maar terwyl hy in die boom geklim het om haar by te kom, het sy lianatoue om haar enkels vasgeknoop en sekondes voor hy haar kon gryp, het sy grond toe geduik. Hy is agterna, maar sy was natuurlik slimmer as hy en sy het onder die toring gemaak. Elke man het sy eie platform gebou, en voor hy toegelaat was om te spring, moes hy eers as deel van ’n ritueel gaan bad. Daarna moes hy teen die toring opklim, en op sy platform gaan staan. Dan het hy die lianatoue om sy enkels vasgebind. Sy vrou, wat nie vooraf in die arena toegelaat is nie, het dan nader gekom om na ’n soort “preek” te luister waarin hy sy klagtes oor haar bekend maak. Dan het die man kop eerste gespring.Dit is dan hoe hierdie sportsoort begin het. Op 1 April 1979 het die “Oxford Dangerous Sports Club of Britain” van die 245-voet hoë Clifton-brug in Bristol, Engeland, gespring. Hierdie groep het ook in die VSA van die Golden Gate in Kalifornië gespring, en in 1980 van die Royal Gorge-brug in Colorado. Een van die lede van die klub het daar 800 voet ver geval met ’n 415-voet tou, en daarmee ’n wêreldrekord opgestel.Vanaf 1986 het kommersiële bungee-terreine dwarsoor die wêreld ontstaan. Van die lande wat tans die bedrywigste op hierdie

ongedeerd daarvan afgekom, terwyl hy hom te pletter geval het!	gebied is, is Nieu-Seeland, Australië, Frankryk, Duitsland, Noorweë, Kanada, en les bes, Suid-Afrika.

1. Formuleer drie vrae van jou eie wat met die storie oor die geskiedenis van bungee-spring verband hou.

2. By wie lê die verteller se simpatie in hierdie verhaal?

3. Gee twee aanhalings (enkele woorde of sinsnedes of selfs sinne) ter stawing van jou antwoord by 2.

4. Het jy die verhaaltjie geniet/interessant gevind? Gee kortliks terugvoering oor jou siening. (Skryf drie of vier sinne.)

	LU 1.1			

Aktiwiteit 2

Om mondelinge tekste te verstaan en om aandagtig te luister tydens ’n bespreking

1. Skryf die verhaal van die ontstaan van hierdie sportsoort kortliks in jou eie woorde oor (in ongeveer 70 woorde).

2. Beantwoord die volgende vrae wat op die teks op p.1 gebaseer is, in volsinne:

2.1 Watter land was een van die eerste wat baie aktief aan bungee-spring begin deelneem het? (Dis nie die land/eiland waar dit ontstaan het nie.)

2.2 Noem nog ’n paar sportsoorte op waaraan die lede van die “Oxford Dangerous Sports Club of Britain” moontlik deelgeneem het of nog steeds deelneem. (Dit staan nie in die teks nie. Dink self aan moontlike sportsoorte.)

3. Wat is “**kommersiële** bungee-terreine”?

4. Vind uit van twee plekke in Suid-Afrika waar daar sulke terreine is en skryf die naam van die dorp/stad of omgewing neer.

5. Sou jy graag eendag ’n bungee-sprong wou uitvoer?

6. Gee ’n rede vir jou antwoord.

7. Verdeel in groepies van vyf en ruil standpunte uit oor hierdie sportsoort. Indien jou maats se standpunte van joune verskil, moet jy hoflik daarop reageer. Jy mag hul standpunt bevraagteken, maar moet hulle nie onderbreek terwyl hulle praat nie. Jy mag hulle *idees* kritiseer, maar moenie die *spreker* vir sy/haar standpunt kritiseer nie. Evalueer mekaar se argumente. Skryf jou evaluering kortliks neer.

8. Hoe verskil die aktiwiteit waaraan julle so pas deelgeneem het (’n *gesprek / debatvoering*) van ’n *verhaal*? Skryf sommige van die elemente van elk van hierdie twee tekste (gesprek / verhaal) neer. Jul onderwyser sal ’n bietjie raad gee voor julle begin.

	LU 1.2						LU 1.4			

Aktiwiteit 3

Om te vertaal en te tolk

1. Verdeel in groepies van drie (A, B en C). A dra ’n boodskap oor in die huistaal, terwyl B as tolk optree en dit op Afrikaans aan C oordra. Die boodskap moet op die een of ander manier verband hou met bungee-spring, en dit moet so korrek moontlik vertolk word sodat daar geen misverstand intree nie. Die ontvanger van die boodskap (C) moet dan op Afrikaans antwoord en die tolk moet dan die antwoord op Engels aan C gee.

- Wees kreatief – dit moet ’n interessante of opwindende boodskap wees. Dramatiseer so ’n bietjie terwyl julle dit doen.

2. Vertaal die volgende teks in Afrikaans. Jy mag ’n woordeboek gebruik. (*BASE* word nie vertaal nie; dit bly net so.)

Bungee jumping is sometimes confused with a similar sport that is called BASE jumping. One of the well known places where this sport is practised is a bridge over a deep gorge in Virginia in the U.S.A. Each year on “Bridge Day” a number of people gather there to jump. The jumper wears a parachute which is attached to a cable. As the person jumps, the parachute opens automatically as soon as he/she is far enough below the bridge. The cable swings away from the jumper who then parachutes 800 feet to the bottom of the gorge.

Assessering

Leeruitkomstes(LUs)
LU 1

LUISTERDie leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne ’n wye verskeidenheid situasies te reageer.
Assesseringstandaarde(ASe)
Dit is duidelik wanneer die leerder:
1.1 stories waardeer en verstaan;
1.2 mondelinge tekste verstaan;
1.4 aandagtig luister tydens ‘n bespreking.

Memorandum

AKTIWITEIT 1

Verduidelik wat woordspeling is en hoe dit met “aanhangers” en “met rasse skrede” verband hou.

Verduidelik wat “les bes” aan die einde van die stuk beteken.

1. Drie vrae wat leerder self geformuleer het. NB: Volsinne met vraagteken aan einde.

2. Die verteller is simpatiek teenoor die vrou.

3. Enige twee aanhalings wat aanvaarbaar is, bv. “…sy was natuurlik slimmer as hy…” en “mishandel”.

4. Leerder se mening en eie terugvoering.

AKTIWITEIT 2

1. eie kort samevatting in eie woorde sover moontlik

2.1 Engeland

2.2 Enige moontlike sportsoorte, soos rotsklim of valskermspring.

3. Dit is terreine waar mense betaal om bungee-spronge uit te voer, m.a.w. waar dit as ‘n besigheid bedryf word.

4. Enige twee plekke wat deur navorsing geïdentifiseer is, bv. by die Gouritsrivier-brug, of in Mpumalanga naby Sabie.

5. eie antwoord

6. eie rede

7. Bespreking; meningsverskille op hoflike wyse. Evaluering van argumente word kortliks neergeskryf.

8. Gesprek / debatvoering het te make met feite of opinies; verhaal is ‘n “storie”; het gewoonlik karakters; is in ‘n sekere tyd en ruimte geplaas; het moontlik ‘n intrige; het waarskynlik ‘n begin, middel en einde. Onderwyser moet hier leiding gee en kan dalk ‘n kort kortverhaal voorlees. Daar is uitstekende Afrikaanse kortverhale wat deur Abraham H de Vries byeengebring is in verskeie bundels.

AKTIWITEIT 3

1. Vertolking moet getrou aan oorspronklike wees in betekenis en moet ondubbelsinnig wees. Lyftaal en intonasie is belangrik. Gee leerders die geleentheid om kreatief rolspel te beoefen.

2. eie vertaling

Verskillende taalvorme en strukture om te kommunikeer

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 10

verskillende taalvorme en sinstrukture om MEE te kommunikeer

Aktiwiteit 1

Om verskillende taalvorme en sinstrukture te gebruik om te kommunikeer

- Lees die onderstaande teks en voer die opdragte uit wat daarop volg.

Skermsweef

Valskermsweef (of makliker nog: skermsweef) is ’n betreklik jong sportsoort. Dit was eers in die negentigerjare van die vorige eeu dat sweefentoesiaste hierdie eenvoudige, maar uiters opwindende vliegkuns begin beoefen het.

Sweeftuie is so eenvoudig, dog so effektief dat hulle amper te goed is om waar te wees. Dis ook nie te duur nie – ’n sweeftuig kos omtrent soveel as ’n goeie stel gholfstokke. Verbeel jou net: jy het jou eie sweeftuig wat jou in salige stilte op die wieke van die wind honderde meters hoog die lug in kan laat klim, en jou honderde kilometers ver kan dra. Wat meer is, as jy tuis kom, kan jy die tuig heel gerieflik onder in jou kas wegbêre, of as jy reis, kan jy dit in jou rugsak saam met jou ronddra! Onthou net: al klink dit so eenvoudig, moet ’n mens dit met die grootste respek behandel, want dit is immers ’n lugvaartuig.

’n Skermsweeftuig (Engels: *paraglider*) is ’n lugvaartuig wat geen permanente vaste struktuur het nie. Dit is in staat om te sweef, en kan te

voet van die hange van ’n heuwel gelanseer word As daar nie heuwels in die omgewing is nie, kan dit ook agter ’n voertuig aan gesleep word om dit te lanseer.

Die konsep waarop die skermsweeftuig gebaseer is, is wonderlik eenvoudig: ’n tekstielvlerk wat deur sy eie beweging deur die lug opgeblaas word, is aan ’n aantal toue vas wat die vlieënier (swewer) ondersteun. Die belangrike woorde hier is *vlerk* en *vlieënier.* Dieselfde aerodinamika-effekte wat kolossale passasiersvliegtuie in die lug hou, geld ook vir hierdie tuig.

Seil- en skermplankry

Skermplankry is verwant aan skermsweef, soos julle seker self weet. Dit is ’n sport wat baie vinnig in gewildheid toeneem. In die somer sien ’n mens alreeds heelwat jongmense wat in en bo die branders met hul skermplanke baljaar.

Hierdie jaar is die 17de Down Wind Dash op die Langebaan-strandmeer gehou. Seil- en skermplankryers ding elke jaar teen mekaar mee om te sien wie die vinnigste van Langebaan tot Saldanha kan ry. Daar was vanjaar sowat 50 deelnemers. Peter Lamley van Kaapstad het die prysgeld van R2000 gewen. Die huidige rekord is 17 minute. Ongelukkig was die wind hierdie jaar maar flou, dus het dit Lamley ’n volle halfuur geneem om Saldanha te bereik.

Bron: Die Burger, 3 Maart 2003

Wind uit seile in aanslag op rekord

1. Algemeen gebruikte adjektiewe

- Jou onderwyser sal verduidelik wat ’n adjektief is.
- Onderstreep die adjektiewe in die sinne hieronder, en omkring elke keer die naamwoord wat deur die adjektief bepaal word.

1.1 Skermsweef is ’n jong sportsoort.

1.2 Dit is ’n eenvoudige, maar opwindende vliegkuns.

1.3 Sweeftuie is eenvoudig, dog effektief.

1.4 ’n Mens moet ’n sweeftuig met die grootste respek behandel.

1.5 Dit het Lamley ’n volle halfuur geneem om Saldanha te bereik.

1.6 Maak ’n sin waarin die adjektief **jonk** voorkom.

1.7 Omkring die selfstandige naamwoord wat daardeur bepaal word.

1.8 Vergelyk dit met sin 1.1 hierbo. Wat merk jy op?

1.9 Voltooi die volgende sin deur die trappe van vergelyking van jonk in te vul:

- Jan is jonk, maar sy suster is ...., en sy boetie is die .... van hulle almal.

1.10 Wat merk jy op omtrent die spelling van die adjektiewe in 1.9?

2. Alledaagse voorsetsels

- Jou onderwyser sal verduidelik wat ’n voorsetsel is.

2.1 Omkring vyf voorsetsels in die leesstukke hierbo.

2.2 Vergelyk die voorsetsels wat jy omkring het, met dié van een van jou klasmaats en kyk of jy saamstem met wat hy/sy gedoen het.

2.3 Maak vyf sinne van jou eie waarin jy voorsetsels gebruik.

	LU 6.2			

Aktiwiteit 2

Om vir inligting te lees

1. Lees die volgende berig oor ’n buitengewone sportman en som die inligting puntsgewys (maar in volsinne en in jou eie woorde so ver moontlik) op. Daar moet ongeveer agt punte wees. Onthou, opsom beteken nie oorskryf nie.

Kaapse dokter hardloop marathon in Noordpool	
Dr Hans van Heerden (49) van Constantia, ’n tandheelkundige chirurg, neem gereeld aan marathonwedlope in die uiterste omstandighede deel. Hy gaan binnekort saam met tien ander marathongeesdriftiges by die Geografiese Noordpool aan ’n uitmergelende wedloop in gure weer van tot -50°C deelneem. Om die afgeleë terrein te bereik, moet die deelnemers van Spitsbergen-eiland, 1 400 km noord van Noorweë, met ’n Russiese	Dr Van Heerden is ’n gesoute marathonatleet met ’n voorliefde vir avontuur. Sy eerste “ongewone” marathon was in 1999 in Antartika toe hy 42 km op ys gehardloop het. In 2000 tydens ’n wedloop by die berg Everest, het hy en sy mede-wedlopers ’n hoogte van 6 400 m bereik. Hier het hy vriesbrand aan sy regtervoet opgedoen. “Ek het nog nie gevoel in dié tone nie,” sê hy. Van Heerden het verlede jaar die 14de plek (van 100 deelnemers) in ’n wedloop in Noord-Mongolië behaal.Hy spesialiseer egter nie in buitelandse wedlope nie. Hy het reeds verskeie plaaslike wedlope soos die Comrades en die Twee Oseane suksesvol voltooi.Op ’n vraag oor hoe voornemende deelnemers hulle vir só ’n wedloop voorberei, sê hy; “Daar is geen plaasvervanging vir fiksheid nie en ’n

vliegtuig nog 600 see-myl noord oor die Arktiese yssee vlieg.Die ontsettende koue kan lewensgevaarlik wees, maar spesiale voorsorgmaatreëls word getref om die deelnemers te beskerm.	mens moet doelgerig wees."Hy beoog om volgende jaar aan die groot wedloop in die Gobi-woestyn in China deel te neem.*Aangepas uit* Die Burger, 8 April 2003

Aktiwiteit 3

Om mediatekste krities te ontleed

- Lees die volgende koerantberig en voer die opdragte uit wat daarop volg:

Snorkel deur slik en slym

Die meeste mense verkies die water waarin hulle swem so kristalhelder soos dié van 'n chloor-advertensie. Skoon, amper onsigbaar. As die water effens troebel of groen word, moet dit eers gedokter word voordat daarin afgekoel word. Die meer avontuurlustiges waag bietjie meer, maar trek gewoonlik self die streep by bruinerige rivier- en damwater.

Moeras-snorkelswemmers beoefen egter juis hul sport deur in slikkerige, slymerige modderwater te swem – hoe viesliker en walgliker, hoe beter.

Moerassnorkel behels presies wat die naam aandui: om met 'n snorkel en duikbril deur 'n moeras of vlei te swem. Dié ongewone sport word slegs op een plek ter wêreld beoefen, op die platteland van Wallis naby die dorpie Llanwrtyd Wells. Dáár is 'n moeras met die naam Waen Rhydd Bog, waar moerassnorkelswemmers van oor die hele wêreld jaarliks bymekaarkom om aan die Wêreld-moerassnorkelkompetisie deel te neem.

Om deur dié moerassige water te swem is al daarmee vergelyk om deur molasse of vleissous te swem. En die organiseerders van moeras-

snorkelswem sê hieroor: “We like it to be as smelly, slimy and unappealing as possible.”

Deelnemers kom jaarliks van oral in die wêreld om mee te ding . Verlede jaar het 93 mense deelgeneem. Dit sal vanjaar die agtiende wêreldkompetisie vir dié buitengewone sport wees.

Verkort en effens aangepas uit ’n berig in die Bylae by Die Burger, 8 April 2003.

Vir meer inligting oor hierdie “sport”, besoek http://llanwrtydwells.powys.org.uk/bog.html

1. Beantwoord die volgende vrae in volsinne:

1.1 Wat is die onderwerp van hierdie berig?

1.2 Vir wie, dink jy, is dit geskryf, m.a.w. wie is die *teikengroep*?

1.3 Dink jy dit is ook vir die groter leserspubliek (m.a.w. vir baie verskillende soorte mense) interessant? Gee ’n goeie rede vir jou antwoord.

1.4 Vind *jy* dit interessant?

1.5 Wat was jou eerste reaksie op hierdie berig?

2. Ons ontleed die teks:

2.1 Watter tekssoort is dit? (M.a.w. is dit ’n gedig / ’n kortverhaal / ’n brief, ens?)

2.2 Kyk na die opskrif. Dit bestaan eintlik uit twee dele. Skryf hulle hier neer:

2.3 Hoekom is daar twee opskrifte? Wat is elkeen se funksie?

2.4 “**S**norkel deur **s**lik en **s**lym”: Wat noem ’n mens ’n herhaling van ’n klank aan die begin van woorde wat na-aan mekaar staan? Dit kom baie in poësie voor.

2.5 Hierdie klanke word herhaal in “slikkerige, slymerige” asook in die woorde “smelly and slimy”. Watter effek het dit?

2.6 Soek ten minste vyf adjektiewe wat die grillerigheid van die water beklemtoon, en skryf hulle neer.

2.7 Skryf een adjektief uit die eerste paragraaf van die stuk neer wat die teenoorgestelde betekenis oordra, m.a.w. nie vuil nie. (Moenie “skoon” kies nie.)

2.8 Soek die antoniem van die woord wat jy in 7 neergeskryf het. Jy sal dit ook in die eerste paragraaf kry. Skryf dit neer.

Nota: ’n Mens noem die opskrif bo ’n koerantberig die **kop**. Die kop is ’n baie belangrike element van die berig, want dit moet die leser se aandag trek en die leser interesseer.

2.9 Is die opskrif bo die illustrasie in Aktiwiteit 4 effektief? Gee twee redes vir jou antwoord. Die een het met ’n idiomatiese uitdrukking in Afrikaans te doen.

2.10 Wat is molasse, en hoekom pas die woord so goed hier in?

- KAN JY NOU SIEN WATTER TEGNIEKE DIE SKRYWER AANWEND OM DIE LESER SE AANDAG TE KRY EN TE BEHOU?

	LU 3.5						LU 6.2			

Aktiwiteit 4

Om te skryf om inligting oor te dra

- Verbeel jou dat jy ’n verslaggewer by ’n koerant is, en dat die redakteur vir jou opdrag gegee het om op die vooraand van die Twee Oseane-marathon met ’n paar deelnemers te gesels sodat jy ’n berig kan skryf.

1. Stel ’n lys vrae op wat jy vir elkeen gaan vra (omtrent agt vrae).

2. Skryf ’n kort berig wat op jou onderhoude met hulle gebaseer is. Voorsien dit van ’n goeie kop (opskrif).

3. Stel ’n tipiese spyskaart op van wat hulle die vorige aand en die oggend van die wedloop sou kon eet.

	LU 4.1			

Assessering

LU 3
LEES EN KYKDie leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:

3.2 sommige elemente van poësie verstaan;
3.4 vir inligting lees;
3.5 mediatekste krities ontleed;
3.7 vir genot lees;
3.8 begrip van die gebruik van naslaanwerke toon.
LU 4
SKRYFDie leerder is in staat om verskillende soorte feitlike en verbeeldingstekste vir ’n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
4.1 skryf om inligting oor te dra;
4.3 vir persoonlike besinning skryf;
4.5 mediatekste ontwerp;
LU 6
TAALSTRUKTUUR EN –GEBRUIKDie leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
6.1 bekende woorde korrek spel;
6.2 eenvoudige taalvorme en sinstrukture gebruik om mondelings en skriftelik te kommunikeer;
6.3 woordeskat uitbrei.6.4 begrip van 5 000 tot 7 500 alledaagse

woorde binne konteks teen die einde van graad 8 demonstreer.

Memorandum

AKTIWITEIT 1

1.1 jong (sportsoort)

1.2 eenvoudigeopwindende (vliegkuns)

1.3 eenvoudigeffektief (sweeftuie)

1.4 grootste respek

1.5 volle halfuur

1.6 eie sin

1.7 eie woord (s.nw.) omkring

1.8 jong / jonk (vorm verskil)

1.9 jonger jongste

1.10 Die k word deur ‘n g vervang.

Verduidelik kortliks wat ‘n voorsetsel is en gee voorbeelde.

2.1 enige 5 voorsetsels

2.2 Vergelyk met klasmaats se voorsetsels en maak seker dat dit reg is.

2.3 eie sinne (5)

AKTIWITEIT 2

Opsomming in eie woorde sover moontlik. Ongeveer agt punte.
Onderwyser kan hier vooraf aan die leerders verduidelik dat elke paragraaf

‘n “hoofgedagte” het en aandui hoe ‘n mens die hoofgedagte soek en onderstreep.

AKTIWITEIT 3

1.1 Dit gaan oor ‘n buitengewone sportsoort wat “moeras-snorkel” genoem word.

1.2 Dit word vir avontuurlustige sportmense geskryf; mense wat van die ongewone hou.

1.3 Ja, ek dink so, want dit is besonder ongewoon en min mense het seker al daarvan gehoor. (Enige aanvaarbare antwoord. Dit kan dalk negatief wees, maar die leerder moet ‘n goeie rede verskaf vir sy/haar siening.)

1.4 eie antwoord

1.5 Leerder gee eie antwoord. (Kan bv sê hy/sy kon dit nie glo nie.)

2.1 Dit is ‘n koerantberig.

2.2 ADRENALIEN-SPORTSnorkel deur slik en slym

2.3 Die eerste een is die hoofopskrif wat net ‘n aanduiding gee dat dit oor een of ander opwindende sportsoort handel; die tweede is ‘n subopskrif wat meer lig op die onderwerp plaas, m.a.w. meer spesifiek is.

2.4 alliterasie

2.5 Die s-klanke suggereer die klank van water of slyk waardeur ‘n mens waad of swem. (Enige aanvaarbare antwoord is in orde.) Leerders moet van die krag van klank in die taal bewus gemaak word.

2.6 slikkerige / slymerige / viesliker / walgliker / bruinerige

2.7 kristalhelder

2.8 troebel

2.9 ja

2.10 Dit is ‘n dik, taai, klewerige, bruin stroop wat ‘n mens gewoonlik vir diere voer. Dit pas goed hier in omdat die water ook dik en bruin en taai is en aan ‘n mens vaskleef.

AKTIWITEIT 4

1. Eie vrae. Daar moet ongeveer agt vrae wees en hulle moet relevant wees.

2. Eie beriggie met effektiewe kop. Bespreek opskrifte; leerders kan goeie voorbeelde saambring. Wys daarop dat koppe dikwels met woordspeling of beeldspraak werk. (‘n Goeie bron is *Skryf Afrikaans van A tot Z – Die essensiële gids vir taalgebruikers* deur Dalene Müller, en in 2003 deur Pharos uitgegee. Kyk onder “opskrifte – sub”.)

3. Eie spyskaart. Leerlinge kan verskillende soorte spyskaarte saambring as voorbeelde, en aspekte soos die wynlys en pryse kan bespreek word.

Om te skryf vir persoonlike besinning

AFRIKAANS EERSTE ADDISIONELE TAAL

Graad 9

Module 11

OM TESKRYF VIR PERSOONLIKE BESINNING

Aktiwiteit 1

Om te skryf vir persoonlike besinning

- Kies **een** van die volgende onderwerpe en maak ’n inskrywing in jou dagboek of joernaal daaroor:

1. Jy hou nie eintlik baie van sport nie en jy is taamlik onaktief. Jy sou veel eerder ’n boek wou lees of gaan fliek as om aan sport deel te neem. Jy voel egter dat dit nie reg is nie en dat jy oefening moet kry. Jy wonder watter sportsoort geskik sal wees. Skryf jou gedagtes hieroor neer, en probeer om ’n besluit te neem, wat jy ook neerskryf.

2. Jy is met vakansie en jy het ’n wonderlike dag beleef waarin jy opwindende sportaktiwiteite ervaar het. (Gebruik jou verbeelding en dink aan iets interessants.) Skryf al die dag se gebeure neer.

3. Jy is ’n deelnemer aan die Wêreld-moerassnorkelkompetisie in die Waen Rhydd Bog in Wallis. Jy verteenwoordig Suid-Afrika en dis die eerste keer dat jy daar is. Jy het vandag vir die eerste keer gaan oefen. Die kompetisie vind more plaas. Skryf jou gedagtes in jou dagboek neer.

4. Jy het so pas na ’n wedstryd tussen twee meisieskrieketspanne gekyk. Jy het baie besliste idees omtrent meisies wat krieket speel (vir óf teen). Skryf jou gedagtes daaromtrent neer.

	LU 4.3			

Aktiwiteit 2

Om mediatekste te ontwerp

1. Ontwerp ’n buiteblad vir ’n sporttydskrif. Sorg dat dit interessant lyk en kleurvol is, sodat dit ’n moontlike leser se aandag sal trek. Jy kan dit in jou portefeulje plaas. Kreatiwiteit is hier die sleutelwoord. Gebruik ’n aparte vel papier daarvoor en voeg dit los in.

2. Verbeel jou dat jy ’n valskermsweeftuig / branderplank / gholfstel / kano of enige ander sportapparaat het wat jy nie meer gebruik nie. Jy wil dit verkoop. Skryf die bewoording van ’n klein advertensie wat jy in die snuffelkolom van ’n koerant of tydskrif wil plaas. Onthou dat dit bondig, maar volledig moet wees. Elke woord kos geld.

	LU 4.5			

Aktiwiteit 3

Om woordeskat uit te brei

- Die volgende berig (hier in effens aangepaste vorm) het op 9 April 2003 in Die Burger verskyn:

Stokveg dalk as SA sport erkenBUN BOOYENSKAAPSTAD.- Stokgevegte, een van Suid-Afrika se gunsteling inheemse tydverdrywe, gaan dalk eersdaags amptelik as sport erken word. As alles volgens plan verloop, kan die land se voorste stokslaners mekaar reeds in September vanjaar amptelik te lyf gaan by Suid-Afrika se eerste inheemse sportspele in die provinsie Limpopo. Stokgevegte kan gevaarlik wees, dus word elektroniese stokke nou ontwikkel wat ’n hou sal registreer wanneer een deelnemer ’n ander tref.Die voorsitter van die SA Sportkommissie het gister gesê dat inheemse sportsoorte en speletjies sal uitsterf as die jeug dit nie aanleer nie.Daar word in September ’n inheemse spele gehou om sportsoorte soos stokgevegte amptelik op die sportkalender te hou.	Die tradisionele speletjie *ncuva*, wat met klippies in ’n sirkel op die grond gespeel word, word tans gerekenariseer sodat mededingers uit nege provinsies elektronies met mekaar kan meeding.Daar is landwyd reeds 230 fasiliteerders opgelei om deelnemers in tradisionele sport af te rig. ’n Handleiding word saamgestel waarin die reëls vir die sportsoorte opgeteken sal word.Suid-Afrika neem in Julie vanjaar in Toronto, Kanada aan ’n internasionale byeenkoms vir inheemse sport deel.

1. Kyk na die woord “inheemse” wat in die beriggie gebruik word. Wat beteken dit?

2. Die antoniem van hierdie woord (woord met teenoorgestelde betekenis) is **uitheemse**. Kan jy sien hoe die antoniem gevorm is? Die “in” is deur “uit” vervang: inheemse word uitheemse. Wat beteken “uitheemse”?

3. Die “in”- en “uit”- deel van hierdie woorde word voorvoegsels genoem omdat hulle vooraan die woord staan, en hulle het ’n funksie, naamlik om die betekenis van die woord te help bepaal. Daar is ook woorde met

agtervoegsels, soos die volgende woorde uit die beriggie: deelnemer, fasiliteerder, mededinger.

- Onderstreep die agtervoegsel in elkeen van die bogenoemde woorde.

4. Verduidelik wat die agtervoegsel se funksie (sy werk) in hierdie woorde is.

5. Soek enige vyf woorde met voorvoegsels en vyf met agtervoegsels in tekste in hierdie module en skryf hulle neer. Onderstreep die voor- en agtervoegsels.

	LU 6.3			

Aktiwiteit 4

Om taal en geletterdheid oor die kurrikulum heen te gebruik

- Doen naslaan- en/of kaartwerk oor die volgende en skryf kortliks neer wat jy uitgevind het:

1. die oorsprong van die woord "marathon"

2. die Noordpool

3. die Berg Everest

4. die Pinkster-eiland (Engels: *Pentecost Island*)

5. die Gobi-woestyn

6. vriesbrand (as iets wat **met ’n mens gebeur**)

	LU 5.1						LU 5.3			

Aktiwiteit 5

Om ’n kort, formele praatjie of aanbieding te gee

- Berei ’n mondelinge aanbieding voor wat ongeveer vyf tot agt minute sal duur oor enige aspek van sport. Maak dit ook aanskoulik (visueel interessant) deur van modelle, voorbeelde, plakkate, blaaibordvelle of die oorhoofse projektor (selfs ’n Power Point-aanbieding, as jy kan) gebruik te maak. Sorg dat jy kaartjies het met die hoofgedagtes daarop en maak seker dat jou visuele material verband hou en op die regte plek gewys word. ’n Mens moet goed voorbereid wees en goed met jou gehoor kommunikeer. Paslike lyftaal, goeie oogkontak, duidelike spraak en aangename stemtoon is van groot belang.

	LU 2.6						LU 6.2			

Aktiwiteit 6

Om bekende woorde korrek te spel

- Die volgende woorde kom almal in die tekste waarmee julle in hierdie module gewerk het, voor. Kyk goed na hulle en maak seker dat jy weet hoe om hulle te spel;

- agternagesit
- hoë
- toring
- kilometers
- chirurg
- rivier- en damwater

- Voer die volgende opdragte uit:

1. Skryf twee sinne: gebruik eers “agternagesit” (een woord) in die eerste sin, en dan “agterna gesit” (twee woorde) in die volgende sin om aan te dui wat die verskil in betekenis is.

2. Vergelyk die woord “hoë” met ’n word soos “vroeë”. Spreek die woorde uit en probeer vasstel waarom daar deeltekens op elke *e* is. Verduidelik dit aan ’n maat en laat jou maat dan sê of jou antwoord reg of verkeerd klink. Vra dan vir jou onderwyser of julle reg is.

Jou maat se evaluering:

3. Hoe sou jy “toring” aan die einde van ’n sin afkap?

4. Hoe sou jy “kilometers” afkort, bv. 30 kilometers:

5. Vind uit wat die ander spelwyse van “chirurg” is en skryf dit neer.

6. Hoekom is daar ’n koppelteken in “rivier- en damwater”? Skryf dit volledig uit om te wys jy verstaan wat dit daar doen.

	LU 6.1			

Aktiwiteit 7

Om jou woordeskat uit te brei

- Die woorde/uitdrukkings wat in die volgende opdragte voorkom, is almal in die tekste waarmee julle in hierdie module gewerk het.

1. ’n **Dekade** is **tien** jaar. Skryf die woord neer vir

1.1 ’n honderd jaar

1.2 vyftig jaar

2. Wat beteken

2.1 om vir iemand ore aan te sit?

2.2 om ongedeerd daarvan af te kom?

2.3 om jou te pletter te val?

2.4 ’n **gesoute** marathonatleet?

2.5 **Die Kaapse Dokter** (anders as “**die Kaapse dokter**, dr Hans van Heerden”)?

3. Waarom is die woorde “kussing” en “preek” in die eerste leestuk tussen aanhalingstekens?

	LU 6.3			

Sommige mense is nou eenmaal net meer waaghalsig as ander. Dink maar aan diegene wat nie kan wag vir die naweek om aan te breek sodat hulle kan gaan rotsklim nie! Ek kry sommer ’n hol kol op my maag as ek net daaraan dink! Dit is vir my erg genoeg om in die kabelkarretjie met sy indrukwekkende kabelstelsel teen Tafelberg op te ry!

’n Mens moet darem baie moed hê om sekere sportsoorte aan te durf.

Is jy ’n bok vir sports?

- VIR INTERESSANTE INLIGTING KAN DIE VOLGENDE WEBWERF BESOEK WORD: *www.baseclimb.com*
- ’n Nuwe, binneshuise klimsentrum, CityROCK, is pas in Observatory, Kaapstad geopen. Dit is Suid-Afrika se grootste 21-eeuse binnenshuise rotsklim-gimnasium. (Bron: JIP, Die Burger, 21 April 2003).

LAAT BERIG – Dr Hans van Heerden (kyk leesstuk by Aktiwiteit 5) het die vyfde plek verower in die strawwe yswedloop by die Noordpool. (Die Burger, 25 April 2003)

Assessering

LU 2
PRAATDie leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ’n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:

2.1 vertaal en tolk;
2.6 ’n kort, formele praatjie of aanbieding gee.
LU 4
SKRYFDie leerder is in staat om verskillende soorte feitlike en verbeeldingstekste vir ’n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
4.1 skryf om inligting oor te dra;
4.3 vir persoonlike besinning skryf;
4.5 mediatekste ontwerp;
LU 5
DINK EN REDENEERDie leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.
Dit is duidelik wanneer die leerder:
5.1 taal en geletterdheid oor die kurrikulum heen gebruik;5.2 taal gebruik om te dink;
5.3 inligting insamel en op verskillende maniere opteken.
LU 6
TAALSTRUKTUUR EN –GEBRUIKDie leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit is duidelik wanneer die leerder:

6.1 bekende woorde korrek spel;
6.2 eenvoudige taalvorme en sinstrukture gebruik om mondelings en skriftelik te kommunikeer;
6.3 woordeskat uitbrei.6.4 begrip van 5 000 tot 7 500 alledaagse woorde binne konteks teen die einde van graad 8 demonstreer.

Memorandum

AKTIWITEIT 1

Eie dagboekinskrywing. Bespreek die elemente van ‘n dagboekinskrywing, bv. dis persoonlik, intiem en in die eerste persoon.

AKTIWITEIT 2

1. Buiteblad-ontwerp: Daar moet eers na verskillende tydskrifte se buiteblaaie gekyk word om ‘n beeld te kry van komposisie en kleur – maak leerders bewus van die feit dat dit aandag moet trek en dus interessant moet wees. Die kuns en kultuur-leerkrag kan dalk hier ‘n inset lewer.

2. Leerders moet eweneens hier leiding kry en voorbeelde ondersoek. Die belangrike feit hier is dat die advetensietjie kort en duidelik moet wees omdat elke woord geld kos. Kontaknommers en / of adres moet gegee word.

AKTIWITEIT 3

1. Dit beteken dit is eie aan die betrokke land, m.a.w. hier sou dit beteken dat dit van Suid-Afrika is.

2. Dit beteken dis van ‘n ander land as die een wat ter sprake is.

3. deelnemer; fasiliteerder; mededinger (Wys op die gebruik van die D in fasiliteerder.)

4. Die funksie in hierdie woorde is om ‘n naamwoord te skep – dis elke keer die “naam” van die persoon wat die aksie uitvoer wat deur die werkwoord aangedui word. ‘n Mens kan ook wys dat die werkwoord meeding is, terwyl die naamwoord mededing**er** is. (Res uit die Nederlands – soek nog woorde wat “mede” bevat.)

5. enige 10 woorde uit module

AKTIWITEIT 4

1-6 Eie naslaanwerk en kort notas daaroor. Aangesien dit verskeie leerareas betrek, kan baie interessante aktiwiteite hieraan gekoppel word, en beide die opvoeder en die leerders se kreatiwiteit en inisiatief kan hoogty vier!

AKTIWITEIT 5

eie voorbereide praatjie

Die opvoeder moet vooraf leiding gee ten opsigte van die aspekte wat in die module onder hierdie aktiwiteit genoem word.

AKTIWITEIT 6

Voorbeeldsinne:

1.

- Die polisieman het die dief agternagesit en ná ongeveer vyftig meter het hy hom ingehaal en gearresteer. (Hy het vinnig agter hom aan gehardloop.)
- Omdat daar te min sitplek was vir al die gaste, het die skoolhoof gesê dat die volwassenes eerste moes sitplek kry, en die leerders kon agterna sit as daar nog oop stoele was. (Hulle het later gesit, nadat die ander mense gaan sit het.)

2. ho/ë (Luister na die klank van die eerste lettergreep – dis ‘n oo-klank.) vroe/ë (Die eerste lettergreep - dis ‘n oe-klank.) Die ë dui ‘n volgende lettergreep aan – dis hoekom dit ‘n deelteken genoem word.

3. Lettergrepe: to/ring.

4. Afkorting: km (Let wel: geen punt; kleinletters). Gee nog voorbeelde uit die metrieke stelsel, bv kg, mm, ens.

5. sjirurg

6. rivierwater en damwater (M.a.w. die koppelteken neem die plek in van water.)

AKTIWITEIT 7

1.1 ‘n eeu

1.2 ‘n halfeeu

2.1 om iemand te kul of te uitoorlê

2.2 om nie seer te kry nie – jy het ongeskaad gebly

2.3 om baie seer te kry as jy val, of jou selfs dood te val

2.4 ‘n baie goeie, ervare marathonatleet

2.5 Die “Kaapse Dokter” is ‘n idiomatiese uitdrukking vir die Suidoostewind wat soms baie hard in die Kap waai en die omgewing skoonwaai en dit sodoende kiemvry maak omdat dit van die besoedeling ontslae raak.

3.Titel: As iemand ‘n “bok vir sports” is, is hy/sy baie gretig om pret te maak; hy/sy is nie bang om iets aan te pak nie. Dit hou verband met die onderwerp wat in die module behandel word, want die sportsoorte waarvan hier geskryf is, is uitdagende aktiwiteite en ‘n mens moet bereid wees om te waag. Die laaste s is tussen hakies omdat die onderwerp eintlik sport is.